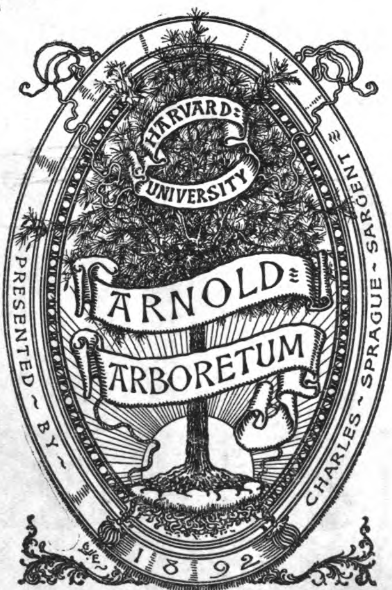

044 107 230 559

HARVARD
UNIVERSITY
ARNOLD
ARBORETUM
PRESENTED ~ BY ~ CHARLES ~ SPRAGUE ~ SARGENT
1892

Botanisk-oekonomisk Beskrivelse over de i Landhuusholdningen vigtigste Aspe- og Pilearter.

Af

Erik Viborg,

Professor i Botaniken ved Kiøbenhavns Universitæt, anden Lærer ved den Kongl. Veterinærskole, Meddirekteur for den botaniske Hauge, Consulent i Sandflugts Sager, Medlem af Remontekommissionen, det danske og norske Videnskabers Selskab, det Skandinaviske i Kiøbenhavn, det Linneiske i London, det oekonomiske Societæt i Leipzig og Turin.

Et Priisskrivt,

som blev belønnet med det Kongelige Landhuusholdnings-Selskabs første Guldmedaille i Aaret 1794.

Kiøbenhavn, 1800.

Trykt paa Gyldendals Forlag hos Joh. Rud. Thiele.

Indhold.

Syvende Kap. Pilearternes Beskrivelse i Særdeleshed.

Ind-

Indledning.

Ingen Træslægt kan fortjene i saa mange Henseender at anprises til Opelskning, som Pilen. Denne talrige Slægt giver saa mange Arter, som lade sig saa let formere, trives saa frodigen i alt Slags Jordmon, modstaae saa ypperligen Vinden, og blive paa saa mange Maader i saa kort en Tid frugtbringende. Dog vil jeg ej hermed sige, at man skulde anlægge Pileskove for deraf at drage Gavntømmer og Brænde; til dette Brug maae Piletræerne vige Fyrren, Grannen og andre hastig voxende Træer; men hvor mange Diger, Gadekær, og sumpige Steder findes ikke i Dannemark, hvilke ved Pileplantningen kunde blive deres Ejer frugtydende? — Endnu forskrive Kurvemagerne i Kiøbenhavn deres største Deel af Vgand

fra

fra Tydskland. Endnu see vi de fleste opførte Diger i de udskiftede Egne blotte for al Plantning, og derimod, hvor Gjerdsel haves, besatte med skovfortærende døde Gjerder. I Almindelighed savner man i Hedeegnene Huustræer, som skulde skaffe Læ i Haverne. Bonden fattes her Træ til de almindeligste Huusredskaber, ej at tale om den store Mangel paa Brændeved, man har der paa adskillige Steder. Og dog har Manglen af alle disse Nødvendigheder ikke kunnet frembringe Pileplantningen, som saa let vilde afhjelpe dem. Det for den danske Agerdyrkning og Vindskibelighed saa fortjente Landhuusholdning-Selskab, har allerede i denne Henseende virket meget og langt mere end den danske Lov *), i Følge hvilken enhver Bonde skulde plante under Straf af ½ Lod Sølv aarlig 10 Pile. Hiint har ved sine Opmuntringer foranlediget Sætningen af mange tusinde Pile, og af langt flere end Lovens Bud over i hundrede Aar; men det er Skade, at denne Plantning ej er skeet med den fornødne Kundskab, om de bedste Pilearter og deres rigtige Brug. Man har derfor valgt mindre fortrinlige Arter, og behandlet dem som Toppile, uden at tænke paa deres Anvendelse til levende Gjerder og Pilehaver, hvorved de vilde have stiftet mere Nytte.

Aspearterne udgiøre en Træslægt, som er ej mindre vigtig for den danske Landhuusholdning. Den giver

*) See 3die Bog 13de Kap. 18de Art.

giver os de største og stærkeste Huustræer; den indeholder Arter, som med megen Fordeel kunne bruges til levende Hegn, og Nordamerika har skaffet os Asper, som med Nytte kunde bruges til Skovopelskning formedelst deres hastige Vext og fortrinlige Ved. Som Huustræer af denne Slægt kjende vi kun Poppel- og Bever-Aspen; men den sidste er langt fra ikke saa almindelig i de vindaabne Egne, som den burde være. Sort-Aspen giver gode levende Gjerder, og som Toppiil behandlet, Baandstager og Vaand til Kurvearbejde. I Fyen kjendet man den som Toppiil, og i Jylland har man paa nogle Steder anvendt den til levende Gjerder; men den er ogsaa ikke saa almindelig udbredt, som den i disse Henseender fortjente det. De nordamerikanske Aspearter ere saa at sige næsten ukjendte hos os. Vi finde dem vel i engelske Anlæg, hist og her i nogle faa Haver; men man kjender dem endnu ej engang ved det rette Navn, og endnu langt mindre har man rigtig Kundskab om deres Anvendelse og Nytte. Selskabets Priisopgave fortjener desaarsag megen Opmærksomhed, og maatte kun Besvarelsen opfylde Emnets Vigtighed, saa vilde ej lidet udrettes til Kundskabs Udbredelse om en saa vigtig Sag i den danske Landhuusholdning. Priisspørgsmaalet lyder saaledes:

For en fuldstændig Afhandling om de vigtigste Sorter af Popler og Pile, som med Vished vides

at

at kunne lykkes i Danmark, for Ex., foruden den italienske Poppel og den ægyptiske Piil

Populus Canadensis,
— Balsamifera,
— Tacamahacca,
Salix cinerea,
— Vitellina o. a. fl.

med deres systematiske og danske Navne, Kjendetegn, samt Anviisning til den bedste Maade at opelske enhver; Forklaring om, hvor enhver af dem helst voxer og i hvad Slags Jord; paa hvad Maade de hastigst formeres; paa hvilken Tid af Aaret de sikkerst og lettest lade sig forplante; om de kan taale at være udsatte for alle Vinde, eller nødvendigen behøve Lye; og endelig en tydelig Efterretning om enhvers oekonomiske Nytte enten for Landmanden selv, eller til Handel, samt om noget ved deres Aptering eller Conservation, indtil de skulle bruges, kunde være at iagttage; alt saavidt muelig grundet paa egen Erfaring.

Første

Første Kapitel.

om

Aspens og Pilens naturlige Familie.

Ved at betragte Planternes udvortes Udseende, ved at undersøge deres Rødder og Frøeblade, ved at iagttage deres Vexemaade og prøve deres Lugt samt Smag, finde vi Lighed mellem visse Vexter, som giver os Begreb om deres Beslægtning, og den naturlige Familie, de derved udgiøre. Birk, Ell, Hessel, Valdnødtræet, Pors, Asp og Piil vise saaledes noksom, at de høre til en og samme Familie. De ere allesammen enten Træer eller Buske. De bære flade og ej naaledannede Blade, som sidde i Almindelighed det ene om det andet, eller for at tale som den systematiske Botaniker, ere afvexlende, og have ved Siden af Bladstilken Biblade. De blomstre, førend Bladene udvikle sig, eller medens disse endnu ere unge. De have sædvanligen ej Han- og Hundele i et Blomster tilsammen, men særskilte hver for sig. Han- og Hunblomsterne sidde enten tilsammen

sammen paa een Plante, som paa Birken, Hesselen, Valnødtræet; eller hver for sig paa tvende Planter, som paa Pilen, Aspen, Porsen, hvorfor de første høre til Linneés 21de Klasse eller Eenhoe (Monoecia) og de sidste til den 22de Klasse, Tveboe (Dioecia). Men det, hvorved omtalte Træer tillige saa kiendeligen vise deres Beslægtninger, er Indretningen af deres Hanblomster. De udgiøre altid meer eller mindre lange Tappe, dannede af taglagte Skæl paa en fælles Stilk, hvorunder Handelene sidde, og kaldes Rakler (Amenta), hvilket giver Familien Navn af Raklebærende (Amentaceæ). Hunblomsterne ere derimod ei hos alle rakledannede. Egen, Bøgen, Hesselen, Valnødtræet tjene herpaa til Beviis, men Aspen og Pilen tilligemed Ellen og Birken bære derimod saavel Hun- som Hanblomster i Rakler.

Andet Kapitel.

Om Aspe- og Pileslægten.

De Vexter, som ere hinanden i alle Dele fuldkommen lige, og saaledes fremkomme af de eengang skabte Planter, udgjøre Arter; men da flere af disse kunne have Lighed i Henseende til visse enkelte Dele, saa har man heraf taget Leilghed til at indbefatte flere Arter under en Inddeling, som man har kaldet Slægt. Slægterne ere vilkaarlige; thi ligesom man

man søger Ligheden i forskjellige Dele, og danner deraf Slægtsmærket, maae Slægterne ogsaa blive forskjellige, hvilket og de adskillige Plantesystemer tilstrækkeligen bevise. Aspen og Pilen ere tvende Slægter, som komme hinanden meget nær, men de afgive dog ved deres Frugtdele saa betydtlige Kjendemærker, at man strax kan adskille, hvad der bør være Asp og Piil. Deres Slægter have derfor ej lidet betydelige Forandringer i de forskjellige Systemer. Aspen bærer sine Blomster i Rakler med særskilte Slægtsdele paa hvert Træe, og Hunraklerne efterlade sig Frøehuse eller Kapsler sammensatte af tvende Klapper og fulde af smaae snokrige Frøekorn. Det selvsamme finde vi ogsaa hos Pileslægten, og heri ere de begge overeensstemmende. Men undersøger man derimod nøjere Frugtdelene, da opdager man snart deres Skjelnemerker. Aspens Rakler ere sammensatte af Skæl, som have en iturevən Rand eller som er deelt i Fliger som Fingerne paa en Haand, og ofte kantede med Haar. Disse Skæl hos Pilen ere derimod heelrandede, nu og da ogsaa haarede. Han- og Hundelene hos Aspen sidde i et huult tungedannet Skæl, som af nogle Plantekyndige holdes for et Honninggjemme, af andre for Kronen. Hos Pilen derimod sidde Han- og Hundelene mod Grunden af det foromtalte Skæl og have et lidet Honninggjemme mellem sig og Raklens Stilk. Aspen har altid 8 Handele eller Støvnaale og derover. Pilen kun i Almindelighed 2, sjelden 3, eller fra 5 til 12. Frøekapslen af den første udgjør tvende Rum, derimod af den sidste kun eet Kammer. Betragter man

lmindelighed disse tvende Slægters Udseende, saa dskiller man dem ogsaa meget let, hvor megen Lig-ed de endog have med hinanden i Henseende til de-es Blomstring. Aspen har store brede Blade, om nærme sig meer eller mindre til den trekantede Fi-ur, og hvis Stilke ved Bladets Grund ere sædvan-g sammentrykte; Pilen har derimod over Hovedet male lange Blade, som ej have saa fremstaaende Hjørner, hvorved de ikke blive trekantede. Aspens Bladknoppe eller Bladøjne ere sædvanligen sammen-atte af flere Skæl og udsvede en balsomartet Væd-ke. Pilenes Bladøjne eller Knopper ere i Almin-delighed eenskallede og tørre. Aspen giver store Træer, og ej Buske eller aarlige Stammer, som nogle f Pilene.

Af denne Sammenligning vil man da see, at et væsentlige Slægtmærke for Aspen er: Han- og Hunraklernes Skæl have en itureven Rand og : tungedannet Honninggjemme, som indslutte Han- eller Hundele. Støvnaalene ere 8 og ere. Kapslen tokammret. For Pilen udgjør det derimod følgende: Han- og Hunraklernes Skæl e heelrandede med et lidet kjertelartet Hon-ninggjemme ved Grunden af Han- og Hundele-e. Støvnaalene 2 eller fra 3 til 12. Kap-en eenkammrat.

Da disse tvende Slægter have særskilte Kjøn-le, saa henføres de af Linné til Klassen Tveboe Dioecia). Pilen staaer i denne Klasses anden rden eller den tohannede, eftersom de fleste Arter have Støvnaale under hvert Skæl; Aspen derimod

findes

findes i Afdelingen, den ottehannede, da Støvnaalenes Antal ere sædvanligen otte i hvert Honninggjemme.

Tredie Kapitel.

Om
Aspe- og Pilearterne i Almindelighed.

Saa let det er at skille Aspe- og Pileslægten fra hinanden, saa vanskeligt er det at bestemme Arterne og fornemmelig dem af Pileslægten. Forskjellighed af deres Alder og Jordmonet, hvori de voxe, give en og samme Art et ganske særskilt Udseende. Vi finde saaledes, at Bladene ere langt større og af en anden Figur paa de unge end gamle Træer. Ja de kunne paa et og samme Træ have en ganske særskilt Dannelse formedelst deres forskjellige Alder. De unge nyelig udviklede Blade ere hos mange Arter dunede og haarede, og blive derimod med Alderen glatte. Bladene have ogsaa hos forskjellige Pile og Aspe under Udviklingen en anden Figur end i deres fuldkomne Væxt og mod Løvfaldet. Pilearterne vise ligeledes Forskjelligheder, som blive allene at tilskrive Jordmonet, hvori de voxe. Graaris Pilen har stærkt silkelaadne, tykke, og ovale Blade i Flyvesandet; derimod blive de paa fugtige sandige Steder mere aflange og mindre laadne. Skjør Pilen har mindre glindsende Blade paa fugtige end tørre Steder. Fjeld-Pilearterne faae større, mere jevne

og

og mindre laadne Blade i Dalene end paa Fjeldene, hvilket ogsaa gjelder i Almindelighed om alle Pile, naar de flyttes i Haverne fra deres Fødested. Den liggende Piil faaer saaledes længere og glatte Blade i et feedt og fugtigt Jordmon, og selv Bladranden bliver her saugtakket. Man seer heraf, hvor vanskeligt det er at bestemme Arterne i Pileslægten ved Hjelp af Bladenes Figur og ved Forskjelligheden af deres Overflade og Rand. Man har ogsaa derfor taget sin Tilflugt til Frugtdelene, Bibladene og Kjertlerne paa Bladene, men ogsaa her møder ej mindre Vanskelighed. Handelenes Antal er foranderligt og formeres ved Kulturen, hvilket Aspearterne ligesom og Glat- og Laurbær-Pilen med flere tilstrækkeligen bevise. Frugtbøren er meer eller mindre glat i Forhold til dens Modenhed, og Stedet hvor Træet voxer. Raklerne, deres Skæl, og Honninggjemmerne have ligeledes forskjelligt Udseende til forskjellige Tider i Blomstringen. Bibladene ere underkastede de selvsamme Forandringer som Bladene selv, og Kjertlerne paa disse ere ej heller bestandige. Blad- og Blomsterøjnenes Figur er temmeligen bestemt, men afgiver ej udmærkende Kjendetegn nok, for at afpæle Arterne. Skulde man opnaae nogen Sikkerhed og Fuldstændighed i Kjendemærkerne for Arterne i Pileslægten, maatte man nøje undersøge dem i deres forskjellige Alder, nøje iagttage den Indflydelse, særskilte Slags af Jordmon, hvor de ere vildvoxende, kunde have paa dem, og dernæst bemærke de Forandringer, som Dyrkningen maatte frembringe hos dem; men alt dette overgaaer een Mands Arbeide.

Mange

Mange af Pilearterne voxe paa Fjeldene, og andre i de varmere Himmelegne. En Rejsende seer dem kun til en vis Tid og højst een til tvende Gange. — For at giøre de omtalte Undersøgelser, udfordres lang Tid, og Mænd som boe paa Stedet. Flere adspredte Plantekyndige, flere naturkyndige og granskende Landmænd give os derfor først Haab om nogen Fuldstændighed i Beskrivelsen af Pilearterne.

Fjerde Kapitel.

Om Aspens og Pilens Formerelse og deres Anvendelse i Almindelighed.

Aspen og Pilen formeres meget let, og det paa flere Maader; dog vise Arterne af den første Slægt sig ikke hertil i Almindelighed saa villige, som de af Pilen. Denne Formerelse kan skee 1) ved Frøet, 2) ved Stikker, 3) ved Rodskud, 4) ved Roden selv, og 5) ved Stavre.

At trække Aspe og Pile af Frøet, er den langvarigste og meest møjsommelige Maade. Den kan kun alleneste anprises paa saadanne Steder, og af saadanne Arter, hvor man ej kan have Lejlighed til at forskaffe sig Stikker. Frøet indsamles omtrent ved St. Hansdag. At det er modnet, kjendes paa Frøehusene, som da aabne sig og blive hvide af Frøets Fnok. Ved dets Indsamling agter man vel paa,

at det tages af saadanne Træer, som findes nær ved Hantræerne; thi i modsat Tilfælde staaer man Fare for at faae goldt Frøe. Det er vanskeligt at komme til Frøeraklerne i de høje Aspetræer; men da de falde af, naar de ere modne, udbreder man til denne Tid Lagener eller Matter under Træerne, hvorpaa man samler dem uden mindste Umage. Man udbreder dernæst de indsamlede Rakler paa et luftigt Sted, og naar de ere vel tørre, renses de fra Kapslerne. Jorden, som man vil besaae med Aspe- eller Pilefrøe, maa vel pløjes eller graves, og ved Sommer-Bearbejdning renses fra Ukrud. Man vælger hertil et sandigt og tillige noget fugtigt Jordmon. Udsaaeningen skeer i September Maaned ved et stille Vejr paa den vel gravede eller pløjede og dernæst harvede Jord; men Frøet blandes med Sand paa samme Maade som det af Guulrødder, for at bringe det til Jorden. Man har ej at befrygte, at det kan saaes for tæt; thi mangt et Frøekorn forkommer formedelst Frøets Fiinhed. Det saaledes saaede Frøe nedrives eller nedharves ganske løseligen, og næstkommende Foraar seer man det fremspire. Sommeren derpaa holder man Ukrudet vel borte, og dernæst kan man overlade Plantagen til sig selv, om man deraf vil trække Gavntømmer. Vil man derimod anvende de unge Planter til levende Gjerder eller Alleer, kunne de omplantes i tredie eller fjerde Aar. Gjør man allene Forsøg med Frøets Saaening i det Smaae, kan man endnu vælge en mere sikker Fremgangsmaade. Man renser Frøet fra Fnokket ved at gnide det stærkt og siden kaste det i Vand, hvorved Fnokket bliver oven

paa,

paa, og Frøekornene synke til Bunds. Man opsamler disse, tørrer dem, og udsaaer dem enten i Efter- eller Foraaret paa vel gravede og jevnt revne Beede. Man hakker ej Frøet ned, men overdrysser Beedene med sigtet Jord til en Linies Tykkelse, lægger dernæst et tyndt Lag Mos oven paa, og vander dem flittig ved indfaldende Vaar-Tørke. Paa denne Maade kan man faae Frøet til at fremspire efter 3 til 4 Ugers Forløb, naar det saaes i Foraaret. Ved Pilens og Aspens Saaening erholder man de bedste og rankeste Træer til Gavntømmer og Alleer.

Den anden Formerelsesmaade er ved Stikker, som lader sig lettere iværksætte, og giver i en kortere Tid større Træer. Man tager dertil 1 til 2 Aars glatte Skud omtrent af en Fingers Tykkelse, skjærer dem i 12 til 18 Tommer lange Stykker, saaledes at de blive lige under deres tykkere Ende og skraae tilløbende oventil. Paa slige Skud findes een til to Ringe, hvorfra de slaae lettest Rødder; man bør desaarsag alletider, hvor det er muligt, gjøre Snittene paa den Maade, at Ringene sidde paa Stiklingernes nederste Ende. Slige Stikker kunde man nu enten udplante strax paa Digerne eller ogsaa opelske dem i en Planteskole. Vælger man det første, da tager man dertil 18 Tommer lange Stikker og planter dem i trende Rader en Fod fra hinanden og saaledes, at den ene ej staaer lige for den anden. Man sætter dem saa dybt, at de have en god Haandbrede over Digets Flade. Lettere planter man dem, medens Diget sættes; thi i dette Tilfælde har man ej nødig at

grave Huller til dem; man stikker dem da allene, førend man kaster den sidste Jord paa Diget. De voxe villigst i slige nyeligen opsatte Diger. Skal man derimod plante dem paa gamle Diger, er det godt at omgrave Jorden paa Diget i Efteraaret, hvor man vil foretage Plantningen i Foraaret. Vil man opelske Stikkerne i en Planteskole, vælger man til denne en middelmaadig fugtig Jord, som man lader Sommeren tilforn rense fra Ukrud og i Efteraaret dybt grave. Saasnart Sneevandet i Foraaret er bortdampet, lader man Jorden igjen grave og gjøre deri Render af 4 Tommers Dybde og 1 Fod fra hinanden. I Renderne sætter man Stikker med 1 Fods Vide mellem hver, og saa dybt, at der blive 2 til 3 Øjne eller Knopper over Jorden. I Renderne langs med Raden lægger man Mos for at holde Fugtigheden ved Stikkerne, som desuden ved indfaldende Tørke i Maj og Juni Maaned vandes flittig. Naar de begynde at skyde, eftersees de, da man bør afbrække de svageste Skud og lade det stærkeste tilbage. Den første Sommer har man dernæst ej andet at iagttage end at holde dem rene for Ukrud, og den anden derpaa følgende Sommer brækker man ligeledes de svagere Skud af. I tredie Aar kunne allerede nogle forplantes og sættes hen paa det Sted, hvor de skulde forblive. De øvrige derimod, som man endnu vil give en større Høide, førend de udsættes i det Frie, kunne optages, deres Rødder lidet beskjæres, og dernæst sættes noget videre fra hinanden for at vinde Plads til at voxe.

Adskil-

Adskillige Arter af Aspen lade sig vanskelig formere ved Stikker, men disse give derimod mange Skud fra Rødderne, som tjene til Forplantning. Man graver Rodskudene op tidlig i Foraaret, skiller dem fra hinanden, saaledes, at ethver bliver for sig, og beholder et lidet Stykke af Roden. De plantes og behandles dernæst paa samme Maade, som forhen er beskreven ved Stikkerne. Har man Mangel paa Rodskud, kan man i deres Sted tage Roden selv. Aspen og Pilen har det tilfælles med flere Træer, at deres Top kan blive til Rod og denne igjen til Top ved at endevendes. Naar Rødderne af Piletræerne blottes oven til fra Jorden, forholde de sig som Stammen, og give Blade og Skud. Formedelst denne Egenskab er det, at man af Roden selv kan opelske de skjønneste og ligeste Træer, og det næsten ligesaa hastig, som ved Stikker. Man tager til den Ende de yngre og øverste Siderødder, som ere af en god Fingers Tykkelse, skjærer dem i 2 til 3 Tommer lange Stykker, lægger disse i 3 til 4 Tommer dybe Render tæt ved hinanden, dækker dem til med lidet Jord, og fylder Renden med Mos. Man vander dem flittig i Begyndelsen, og ligesom de voxe frem over Mosset, rages Renden til med Jord. Man kan paa selvsamme Maade behandle Grenene, men enten de unge Træeplanter ere fremkomne af disse eller Rødderne, blive de saaledes staaende i 1, 2, 3 til 4 Aar, alt som de voxe stærkt og staae tæt til hinanden; men da deres Rødder meget udbrede sig, saa bliver det nødvendigt at overstikke dem mellem Radene med en skarp Spade. Man søger altid at holde Skudene en-

kelte ved at afrive Sideøjnene eller Sideskudene, for derved at bekomme højstammede Træer. Naar de behøve Omplantningen, tager man dem op, beskjærer Rødderne lidet og lader kun et Skud paa hver Rod. Man sætter dem dernæst i en anden Planteskole 1 Alen fra hinanden, hvor man lader dem staae, indtil de overgaae Mands Høide, og man forplanter dem da paa det Sted, hvor de skulle forblive. Den tredie Forplantning kan undertiden spares, da de ved anden Omplantning har Styrke nok til at udplantes. Al Udplantning foretages bedst i Foraaret, men det befordrer ej lidet Træets frodigere Vext, naar Hullerne, som bør have 1 Alen i Fiirkant og være 1 Alen dybe, dertil graves i Efteraaret og udsættes saaledes i et halvt Aar for Luften og Regnen. Er Jordmonet meget sandigt og magert, tager man anden god Jord for at lægge neden i Hullet. Er det meget fugtigt, da maae disse Huller ej graves saa dybe, at Roden kommer til at staae under Vældvandet; thi dette gjør Træet sygt endog hos de Arter, som elske Fugtighed. Ved Træets Sætning passer man nøje paa, at Jorden kommer allevegne til at berøre Roden. Har man ej mange Træer at sætte, som have grove og stærke Rødder, og man vil gjøre dette med megen Omhyggelighed, saa laver man den Jord, som man vil lægge omkring Roden, til en tynd Grød i et Kar med Vand; man er da sikker paa, at den meget nøje kommer til at omgive Roden, naar den gydes derpaa. Har Roden derimod fine Trævler, er det bedre at dyppe den i omtalte Grød, førend den sættes, end at gyde den derpaa i Hullet; thi

thi derved vilde Trævlerne tilsammentrykkes formedelst deres Fiinhed og raadne. Man lader en liden Huulhed omkring det satte Træe; Vandet, naar det regner, eller naar man begynder Træet under indfaldende Tørke, bliver derved staaende omkring det, og giver det mere Fugtighed. Ere de plantede Træer udsatte for Kreaturenes Vold, maa deres Stamme omvikles med Slaaen- eller anden Torn.

At formere Aspe- og Pilearterne ved Stavre og Grene er den letteste, men i visse Henseender tillige den ufordeelagtigste Maade. Her behøves ej nogen Omplantning, hvorved der spares megen Umage; men da de saaledes opelskede Træer faae et stort Saar i Toppen ligesom i Roden, og desuden en kort Stamme, som hastig bliver raaden indvendig, saa er den aldeles forkastelig, hvor man vil optrække Aspe- og Piletræe til Gavntømmer. Derimod lader den sig med Nytte anvende til Toppile og Pileplantaser for at vinde Vaand og Baandstager. Til første Brug tager man glatte Stavre af omtrent 2 Tommers Tykkelse og 4 Alens Længde. De hugges i Foraaret, naar man ej venter mere Frost, og lægges enten i Vand, eller, hvad som bedre er, i fugtig Jord, indtil man sætter dem i April Maaned. Stavrene sættes med deres tykke Ende i Jorden, men den maa være her lige overskaaren eller afhugget, uden at Barken knuses eller rives løs. Man skjærer derfor Barken igjennem rundt omkring Stavren med en skarp Kniv, hvor den skal lige overskjæres, hvilket da skeer med en Sav. Den øverste Ende af Stavren afsaves paa skraas, at Regnvandet ej derpaa

 skal

skal blive staaende; men det iagttages ligeledes, at Barken ej rives løs, eller Træet splittes. Man plejer at sætte Stavrene i Huller, som ere gjorte med en Jernstang eller Koefod, eller en anden Stage; men denne Maade er aldeles forkastelig. Barken paa den underste Ende af Stavrene, naar de nedstødes i disse Huller, rives af, og Stavren selv ofte splittes, hvilket foraarsager, at de ej groe. Jorden i disse Huller bliver desforuden derved saa stærkt tilsammentrykt, at Rodspirerne ej kunne udvikle sig. Man bør derfor giøre Huller til slige Sættestavre paa den forhen beskrevne Maade. De staae da 1 Alen dybt i Jorden, og man er tillige sikker paa, at de alle for største Delen groe, i Besynderlighed om man vander dem første Sommer ved indfaldende tørt Vejrligt. Til Pileplantaser, hvor man vil trække Baand til Kurvearbejde og Baandstager, tages kun $1\frac{1}{2}$ Alen lange Stavre, som ej behøve at være saa tykke, som de foregaaende. De sættes ligesom disse og komme derved til at staae en halv Alen over Jorden.

I Indledningen har man søgt at vise den betydelige og vigtige Indflydelse, Aspe- og Pileartenes Opelskning kunde have paa den danske Landhuusholdning. Det bliver unægteligt, at Aspearterne anvendes med megen Nytte til Skovplantning, hvor der haves Mangel paa Gavntømmer, da de voxe saa hastigen, og det paa Steder, hvor haardere Træarter ej vel kunne trives. Ja selv i Skovegnene kunde de dertil bruges med Fordeel, da man ved dem kunde spare paa de bedre Træarter. Aspearterne synes

synes ogsaa i visse Henseender at burde foretrækkes Fyrren til Skovopelskning paa Hederne. Poppelaspen, Beveraspen og den kanadiske Asp af lige Alder med Fyrren vilde give langt tykkere og højere Træer end denne, saa at den større Mængde af deres Ved maatte langt overveje, hvad Fyrren havde forud formedelst sit tjenligere Træ til Gavntømmer. Man seer og af de endnu tilbageblevne Busker og smaa fremspirende Træer paa de store Heder i Jylland, at det er Bever Aspen, som der i Oldtiden har gjort store Skove tilligemed Egen, Bøgen, Fyrren og Birken. Skove af Aspetræer vilde og nu her for Tiden have den Fortrinlighed, at de bedre imodstaae Vinden end Fyrreskoven. Ved ordentlig Inddeling i Hugster og behørig Fredning kunde de vedligeholde sig selv uden at de behøve nye Plantning, da de skyde saa stærk frem af Roden. Qvasset med Bladene kunde og bruges til Vinterføde for Kreaturene, hvorpaa der findes Mangel i de foromtalte Egne, og som Brændeved betragtede fortjene de ej mindre at anprises formedelst den store Mængde af Træ, de give i saa kort en Tid. I Hedeegnene og paa Vesterkanten af Jylland vilde Poppel- og Beveraspen bruges med megen Nytte til Skov, deels for deraf i en Hast at vinde Gavntømmer og Brænde, deels og til at skaffe Læ for Plantaser af nyttigere Træarter. Vil man i disse Egne dermed anlægge Skov, indhegnes et Stykke Jord af den Størrelse, at det kan inddeles i 20 Hugster, og at en Hugst desforuden kan blive staaende paa den vestlige Side for stedse at give Læ. Er Jorden i Plantasen under Ploven,

da dyrker man den Aaret, førend den tages til Plantning, med Vexter, som gjøre Jorden skjør og rense den fra Ukrud. Man begynder da Saaeningen eller Plantningen fra det vestlige Dige; men til det sidste vælges ej Rodskud, som man har taget i tykke Skove og i det bedre Jordmon, thi saadanne ville ej her trives, hvilket Erfaringen har viist med de allerede gjorte Forsøg i de ellers saa hældigen anlagte Fyrreskove paa Alheden. Man vælger derfor hellere unge Træer, som ere i Egnen selv opdragne af Stikker, eller man tager saadanne Aspearter, hvis Stikker kunne strax plantes paa Stedet, hvor de skulle blive staaende. Saavel Stikkerne som de unge Træer sættes i Rader i Syd og Nord, og man lader 3 til 4 Alen mellem hver for at kunne bruge Jorden i de første Aaringer til Kartoffel-Klever og Giravl, eller og høste det derpaa staaende Græs. Er Jorden i Indhegningen udyrket, og det ej vilde lønne Umagen at pløje den op, graver man Hedeskorpen af, hvor Hullerne skulde være og giver dem den Afstand, som man vil have for Træerne. De derved fremkomne Sojer eller Grønsvær sættes Vesten for Hullerne, og disse graves i Rader, saaledes, som man planter Kaal. Jorden i Hullerne behandles efter de forhen givne Regler, og bruger man Stikker til Plantning, sætter man flere af dem i hvert Hul, om nogle skulle slaae fejl. Efter 20 Aars Forløb og kortere Tid, om Jordmonet er godt og passende, vil man kunne begynde Hugsterne, som foretages fra den østlige Side.

Af Aspe- og Pilearterne, behandlede som Toppile, drages ej heller den Nytte i den danske

Landhuusholdning, som de kunde give. Man seer dem vel paa nogle Steder hertil brugte i Byerne, i levende Gjerder og ved Vejene, men hverken ere de bedste Arter saaledes almindeligen udbredte, ej heller kjender man endnu hos os Toppilenes Anvendelse paa Engene. I Tydskland planter man, hvor der haves Mangel paa Skov, adskillige Pilearter paa de omkring Aaer og Bække værende Enge, uden dermed at beskadige disse. De sættes i en Afstand af 16 til 20 Alen fra hinanden, og Stammen gives en Højde af 4 til 5 Alen, hvorved Græsset ej betages sin Vext ved Toppens Skygge, og denne ej heller kan beskadiges af Dyrene. Disse Toppile kappes hvert tredie til fjerde Aar, og forsyner Landmanden med Brændsel, med Vidier eller Baand og Stager til adskilligt Brug. Om Toppilens Behandling finder man hos forskjellige Forfattere adskilligt, som ej fortjener megen Opmærksomhed. Saaledes paastaae nogle, at de skulle sættes i tiltagende Maaned; andre vil, at man ved deres Kapning skal lade nogle Grene staae for at forebygge Stammens Sprækning; og atter andre, at man skal borttage de yderste Grene i de første Aar, for at give Stammen mere Styrke. Men det, hvad man har at iagttage ved disse Træers Behandling, er fornemmelig, at de blive satte paa den forhen omtalte Maade, at man kapper dem hverken for tidlig eller sildig i Foraaret, og at man i andet og tredie Aar borttager de stærkeste Grene, enten de sidde ind- eller udvendig, naar Stammen er for svag til at bære Toppen. Man afsaver ogsaa Grenene i Stedet for at afhugge dem, og det alletider paa skraae og nogle

Tommer over deres Udgang fra Stammen eller og tæt ved den.

Aspe- og Pilearterne kunne bruges med megen Fordeel til levende Gjerder, uagtet de ej ere de bedste Træer til saadant Hegn. Bonden kunde derved faae aarlig Indtægt for Vidier og Baandstager. De første kunne haves ved den aarlige Beskjæring paa Hekkernes Sider, og de sidste, naar man kapper dem det Aar, Vænget eller Købbelet indtages til Sæd. Man kan anlægge dem paa flere Maader; i et leeragtigt og godt Jordmon skeer de bedst ved Stikker af 18 Tommers Længde, som man sætter 1 Fod fra hinanden oven paa Diget i trende Rader paa den forhen omtalte Maade. Er Diget sandigt og meget tørt, foretager man Plantningen sikkerst ved Stavre, førend det opsættes. Man planter disse paa sædvanlig Maade i Jorden omtrent 1 Alen fra hinanden, hvor Diget skal opføres, saaledes at de komme til at staae midt i det og en god Haandsbrede over dets Kam. Stavrene behøver man da ej at vande, thi Tørken kan formedelst Diget ei let komme til at virke paa Stedet, hvorfra de trække deres Fugtighed. Forfatteren har paa flere Steder seet denne Plantningsmaade udøve med megen Hæld i de sandigste og meest vindaabne Egne. For at faae Gjerdet til at blive tæt saavel ved denne som den foregaaende Plantemaade, skjærer man aarlig Skuddene af, som vende mod Siderne, og er det en Pileart, som skyder lige op, studses nogle af Grenene vexelviis til ulige Længde. Vil man kappe Gjerdet for deraf at drage Vinding, naar Vænget er under Ploven, da iagttages

tages det samme som ved Kapningen af Toppilen. Anvendes Pileplantningen til at fæste Digerne med i et sandigt Jordmon, da skeer det sikkerst ved at lægge Stikkerne vandret mellem de underste Rader af Sojerne eller Grønsværet, saa at de stikke frem med to eller tre Øjne.

Paa ingen Maade kan man have større Vinding af Aspe- og Pileplantninger end i Pilehaverne for deraf at trække Baandstager og Vidier. Kan man paa disse finde Afsætning, og vælges til dens Anlægning et beqvemt Sted og gode Træarter, saa kan Jorden ej ved nogen anden Dyrkning blive mere frugtbringende end paa denne Maade. Erfaringen har beviist dette paa flere Steder i det Holsteenske, hvor man i de seenere Tider har lagt sig efter denne Art af Pileplantning. Saadanne Pilehaver blive meest frugtbringende paa fugtige Steder i et godt Jordmon, være sig leeret eller muldet. Man anlægger dem med Stikker eller korte Stavre efter de forhen givne Regler. De kunne og aarlig afskjæres til Vidier og hvert tredie eller fjerde Aar til Baandstager.

Femte-

Femte Kapitel.

Fortegnelse over de til denne Afhandling brugte Bøger.

Det maa være mig tilladt at give følgende Fortegnelse over de til denne Afhandling brugte Bøger, deels for at blive forstaaelig for Læseren i de herefter anførte Citationer, deels ogsaa for at gjøre dem, som have Adgang til Bibliotheker, bekjendte med det, der er skrevet over denne Materie. Jeg har tilføjet paa de fleste Steder korte Anmærkninger om enhver Bog, paa det at Læseren kunde vide, hvad han omtrent har at søge hos enhver Forfatter.

C. Linnæi systema vegetabilium ed. XIV. Göttingæ 1784.

Iter Oelandicum et Gothlandicum paa Svensk. Stokholm 1745. 8vo.

Skånska Resa. Stokholm 1751. 8vo.

Disse tvende Reisebeskrivelser give Efterretning om adskillige Pilearter, som voxe og plantes i Sverige.

J. Raji Synopsis methodica Stirpium Britannicarum edit. III. Lond. 1724. 8vo.

Heri en Figur af Graariis Pilen.

Hortus Kewensis by William Aiton. Lond. 1789. 8vo. 3 Vol. med Figurer.

De

De nye Aspearter fra Nordamerika findes heri bestemte af Sir Joseph Banks og beskrevne af Herr Dryander.

Hudsoni Flora Anglica Ed. II. Tom. II. Lond. 1778. 8vo.

Forfatteren taler om en rød Piil (S. rubra), som er kløftnaalet Piil.

J. Lightfoot Flora Scotica. Lond. 1777. Vol. I. II. 8vo. c. f.

Har adskillige gode botaniske og oekonomiske Anmærkninger om Pilearterne.

Du Roi Harbkesche wilde Baumzucht. Braunschweig 1771-72. 2 Bände, 8vo. mit Kupfern. Nye Udgave 1795, hvori haves endnu kun det første Bind. I det andet Bind Pag. 138 og 383 afhandles Aspe- og Pileslægten. Forfatteren har givet mange gode og egne Jagttagelser om disse tvende Slægter.

Villars Histoire des plantes de Dauphiné. T. 1. 2. 3. Grenoble 1786-89. 8vo. c. f.

I den tredie Tome afhandles Pilearterne, hvorimellem adskillige nye, som Oekonomerne endnu ej kjende.

Flora Sibirica seu historia plantarum Sibiriæ auct. Doct. I. G. Gmelin. T. 1. 2. Petropoli 1747-49. 4to. c. f.

Heri findes Figurer af adskillige Pilearter.

Pet.

Pet. Forskål Flora ægyptiaco-arabica. Havniæ 1775. 4to.

Giver Efterretning om den Ægyptiske Piil.

Historia Salicum iconibus illustrata a Ger. F. Hofmann, M. D. Lipsiæ 1787. Fol. med 24 Tavler.

Det eeneste Værk af sit Slags over Pilene.

Flora Danica fra 1ste til 21de Hefte. Kiøbenhavn 1766-99. Fol. med 1260 Kobbertavler. Fortsættes.

J. C. Cramers Anleitung zum Forstwesen ꝛc. Braunschweig 1766. Fol. m. Fig.

Har givet os Figurer af Bever Aspen og den sorte Asp, samt af nogle Pilearter.

Du Hamel du Monceau traité des arbres et arbustes. Paris 1755. T. 1. 2. c. f.

Heri Figurer af adskillige Aspe- og Pilearter, tilligemed Anmærkninger om deres Anvendelse.

Ejusd: des Sêmis et Plantations des arbres et de leur culture. Paris 1760.

Abr. Munting Beschryving der Aardgewassen etc. Leyden 1696. fol. c. f.

Heri en Figur af Baandpilen.

Roths Beiträge zur Botanik 1 Theil. Bremen. 1782. 8vo.

Med-

Meddeler en Anmærkning om den tvekiønnede Piil.

Ph. Millers allgemeines Gärtner-Lexikon. Nürnberg 1769-76. 4 Theile. 4to.

F. A. L. von Burgsdorfs Anleitung zur sichern Erziehung und zweckmäsigen Anpflanzung der einheimischen und fremden Holzarten &c. 2 Theil. Berlin 1787. 8vo. Heraf en nyere Udgave fra 1791, som nu udgives paa Dansk.

Opregner de fleste Aspe- og Pilearter, men uden nøje at bestemme de nyere.

E. Fleischers Forsøg til en Undervilsning i det Danske og Norske Skovvæsen. Kiøbenhavn 1779. 8vo.

Har afhandlet Poppel og Bever Asoen og nogle af de vigtigste Pilearter tilligemed deres Behandling.

A. Bulls Undersøgelser om en Forbedring i det norske Skovvæsen. Kiøbenhavn 1780.

Berører korteligt Aspen og nogle faa Pilearter.

Lüders om Pile og andre bløde Træers, især om Abelers og Beverespes fordeelagtige Plantelse. Dan. og Norg. oekonomiske Magazin 1 Bind. Pag. 209.

Denne Afhandling indeholder gode Anmærkninger over Bæveraspen og Abelen.

Oeko-

Oekonomische Pflanzengeschichte der Weiden-
d Pappelbaüme. Hanau und Offenbach 1782. 8vo.

Forfatteren hertil er Hr. Hòek. Mere botanisk
d oekonomisk, og en Samling af det vigtigste,
ad Plantekyndige have iagttaget om disse tvende
lægters Arter.

L'art de cultiver les peupliers d' Italie
ec les observations sur les choix, la disposi-
m des Pepinieres, leur culture etc. par M. Pe-
: de Saint Maurice, á Paris 1762, anden Udga-
Lyon 1767. 8vo. Pag. 59., oversat paa Tydsk
udkommen under Titel: Die Kunst Poppelbaume
erziehen. Leipzig 1764. 8vo.

Forfatteren gier sine Landsmænd bekjendte med
te ypperlige Træ, lærer dem dets Behandlings-
ade, viser, hvor meget det overgaaer den sorte
p i at være frugtbringende, og anpriser det meget
Opelskning.

Etwas zur Geschichte der Aspe (Populus tre-
ıla) in den Abhandlungen Hallischer naturf. Ge-
chaft. 1 Band Pag. 199.

En liden Efterretning paa tvende Sider. Be-
ıspen skal voxe indtil sit 50de Aar og give meget
rdt Brænde, naar den tørres ud paa Roden.

Kurze und ausführliche Beschreibung von An-
nzung der Espen-Wälder rc. Schrebers neue
neralschrift 3 Theil Pag. 540.

Titlen

Titlen lover mere end Afhandlingen indeholder.

Flora Danica eller Dansk Urtebog af Simon Paulli. Kjøbenhavn 1648. 4to.

I denne Flora findes en Tegning af Sort Aspen og Hvid Pilen, som endnu begge savnes i den nyere Flora Danica.

Von einem extraordinair dicken Pappelbaum. Bresl. Nat. und Kunstgeschichte 30 Vers. Pag. 410.

Der Pappelbaum nach seinen vornehmsten Eigenschaften und Nutzen. Forst-Magazin 6 Band Pag. 235.

Forfatteren vil behandle Poppel- og Sort Aspen som Toppiil, og plante dem enten om Mortensdag eller sidst i Martii.

J. F. Weiſſmann de populi arboris multiplici uſu Eph. Nat. Cur. Vol. 3 p. 301.

Poppel Aspens skjønne Rod anprises til Drejer-Arbejde, og af dens Øjne kan tilberedes en Balsom.

Fuchs über das Harz des Balsampoppels, i Crells Beyträgen zu den chemisch. Annal. 1 Band 2 St. Pag. 63.

Nachricht von einer in Deutschland wachsenden Baumwolle, i Leipz. Samml. 10 Band. Pag. 969.

J. C. Schæfferi Tentamina pappum populi nigræ in Oeconomia cum fructu adhibenda, in den Abhandlungen der Churf. Bajersch. Akad. Vol. 2 part. 2. p. 270.

Die Kunst ohne Zuthun der Bienen aus den Blüthen der Poppelbäume Wachs zu bereiten, übersetzt in Natur und Kunstkabinet 1 Band Pag. 364. aus Savary Dictionaire de Commerce. art. cire. edit. 1750.

Hagström (A. J.) Versuche mit dem Balsam aus Populo balsamifera. Schwed. Akad. Abhandl. 37 Band Pag. 345.

Jo. Monardus temperatura populi et medicaminis ex ea parati. Epist. medicinal T. 1. l. 1. ep. 5. fol. 14.

D. C. Schäffers Muster und Versuche Papier zu machen. Regensburg 1765-67. 4to. c. f.

Her findes en herlig Papiirs Prøve af den sorte Aspes Knop.

Westbeks Dissertatio de Gossypio suecico.

Cavanilles. 2 Dissertatio botanica de malva etc. 1786. pag. 104.

Her tales om at gjøre Lerred af Aspe-Arterne.

Om Aspe- og Pile-Arternes Formering, see General-Inspecteur Schmidts kronede Afhandling om vilde Træers Opelskning ꝛc. i det Kongl. Danske Land-

huus-

huusholdnings Selskabs Skrifter 3die Bind Pag. 107-117 og Pag. 127.

Indeholder mange gode Anmærkninger om disse Træers Behandling og Opelskning.

Af samme Forfatter have vi og Forslag til nogle Forbedringer i Hauge- og Træfrugt-Dyrkning, samt i nyttige inden- og udenlandske vilde Træers Opelskning tilligemed en Fortegnelse over de Træer og Buskplanter, som findes i hans Træskole ved Nyegaard, hvor Priserne ere tilføjede for Lysthavende. Haderslev 1793. 8vo.

Denne Mand, som vi skylde Anlægget af vore offentlige Træskoler, anpriser her Fyrrens og Grannens Plantning i Hedeegnen og at skaffe Læ for saadanne Plantager med Arterne. Sal. aurita i hans Fortegnelse er S. cinerea Lin. og hans S. cinerea er den Ostfrisiske Vandpiil. Ligeledes er hans S. ægyptiaca, purpurea Lin. og hans S. montana den Linneiske S. reticulata.

Von Weide-Hecken, s. Hausvater 3 Theil. Pag. 113.

Forfatteren holder Pilearterne for utjenlige til levende Gjerder, men anpriser dem som Toppile, hvis Plantning og Behandling han forklarer. For at giøre Hullerne til deres Sætning anraades iblandt andet et Jordbor.

Om Skadelighed af at lade nogle Grene staae ved Pilenes Kapning, s. Hausvater 5 Theil Pag. 54.

Fortegnelse over de Tydske Aspe- og Pile-Arter, s. Hausvater 5 Theil Pag. 230 og 297.

Jacobi (J. G.) Abhandlung von allen bisher bekannt gewordenen Arten die Baüme zu vermehren, s. Hausvater 5 Theil Pag. 574.

E. Viborgs Efterretning om Sandvexterne og deres Anvendelse til at dæmpe Sandflugten paa Vesterkanten af Jylland. Kiøbenhavn 1788. 8vo. c. f.

Heri findes en Figur af Linnées Sal. fusca (Graariis Piil) tillige med dens Beskrivelse og Anvendelse i Klitterne.

Samme Forfatters Forsøg til systematiske Danske Navne. Kiøbenhavn 1793. 8vo.

Hans Aspe- og Pile-Navne ere fulgte i denne Afhandling.

Hirschfelds Gartenkalender for Aaret 1782. indtil 1788. Kiel 12.

Heri findes adskillige strøede Bemærkninger om Aspe- og Pilearterne.

J. H. Hagen über die Preussichen nutzbaren Weiden-Arten. Berl. Samml. 5 Band Pag. 117.

15 Preusiske Pilearter, hvorimellem Guul Pilen, som siges at faae nedhængende Grene, naar den bliver til et Træ.

J. N. Weißmantel verbesserter Weidenbau i det andet Stykke af hans vermischten physikal. Beyträge von 1777.

Leip-

Leipziger Samml. 1 Band Pag. 775. Om Pilenes Plantning paa Engene.

Den samme Bog 10 Bind Pag. 369.

Hvorledes Pilene skulle plantes paa Engene, naar man tillige vil have got Græs.

Oekonomische Nachrichten. Leipzig 8vo. 1750. 1 Band Pag. 161 og 248.

Herr Dobel nægter her Han= og Huntræerne mellem Pilene, og troer, at de ej kan gaae op af Frøe.

Samme Bog Leipzig 8vo. 1762. Pag. 256, hvor Pileplantningen stærk anprises.

Neue oekonomische Nachrichten. Leipzig 1764. 8vo. 1 Band Pag. 113.

Herr Rommelt beretter, at Selje Pilen saaer sig i stor Mængde ved Floden Saale.

Samme Bog Leipzig 3die Bind Pag. 329.

Herr Leopold fraraader at sætte Pilestagerne i Huller gjorte med en Stang eller Koefod, og foretrækker at gjøre Hullerne med Spaden.

Anweisung zur Fortpflanzung der Kopfweiden. Schles. oekonomische Samml. 1 Band Pag. 1. 492. 551. og 2 Band Pag. 185.

Man finder her en Fortegnelse paa de Pilearter, som kunde anvendes i Landhuusholdningen; men deres Beskrivelse er saa ufuldstændig, at man ej kan see, hvilke Arter Forfatteren mener. Adskillige gode Anmærkninger om Pile=Stavernes Sætning og deres

res Anvendelse gives, men ogsaa en heel Deel overtroiſk om Maanens Indflydelse paa deres Vext.

Zwey Schriben von der Fortpflanzung der Kolb oder Kopfweiden, Forſt-Magaſin 3 Band Pag. 275-290 u. 297.

Er det ſamme, hvad der ſtaaer i Schleſ. ökonomiſche Samml. 1 Band Pag. 1. 492 ꝛc.

Von den Weiden-Bäumen, derſelben Anpflanzung und nutzbarer Behauung Stutg. Sel. phyſ. oecon. 1 Band Pag. 435.

Sammlungen der Oekonomiſchen Geſelſchaft zu Bern 2 Jahrg. 1 St. Pag. 135. 3 Jahrg. 1 St. Pag. 101.

Om Pilenes Plantning i Moſer.

M. B. Memoire ſur les qualités, les uſages, le commerce et la culture de l'oſier. Journ. Oecon. 1758. pag. 203.

M. B. Memoire ſur les qualités et les uſages du ſaule avec la maniere de le cultiver, Journ. Oecon. 1759. pag. 19.

Välmenta Årindringar vid Skånſke Pil Planteringen af J. Alex. Anderſſon, en Diſſertation under Profeſſor Troxelii Forſæde. Lund 1781. 4to.

Hand-

Handler fornemmelig om Hindringerne for Pilplantningen i Skaane og hvorledes disse kunne afhjelpes.

Sieffert Versuche mit einheimischen Farbmaterialien. Altenburg 1711. 8vo.

Han har gjort adskillige Forsøg med Pile Barken som Farvematerialie.

C. W. Wedel de ramulo ſalicis monſtroſo Eph. nat. Curioſ. Dec. 1. an. 3. p. 226. c. f.

Lud. Sig. Graſſius de excreſcentiis floriformibus in ſalicibus luxuriantibus. ibid. Dec. 1. an. 3 pag. 4.

Joh. H. Hagen physikalische Betrachtung über die Weidenrosen und die in Preussen befindlichen sechszehn Weidenarten. Königsb. 1769. 8vo.

Fr. E. Bruckmann de Salice orient. Davidis; in Epiſt. Itiner. Cent. 1. ep. 71. c. f.

Vorschlag den Anbau der Weiden in dem Herzogl. Gothaischen Lande betreffend. Thüring. Beytr. 1 St. No. 5.

Von Fortpflanzung der Weide. Dresd. gel. Anz. 1762. 37 St.

Beson-

Besondrer Nutzen der Bruchweidenzweige. Berlin. Samml. 4 Band Pag. 306.

Ob Kopfweide zu Baum- und Weinpfählen nutzlich zu gebrauchen. Witt. Wochenbl. 4 Band Pag 79.

Hanow von den Weidenpalmchen. Danzig. Nachr. 1754. Pag. 83 og Merkwürd. 3 Band Pag. 245.

Daß die Bruchweide mehr als andere Bäume ausdünste. Wittenb. Wochenbl. 4 Band Pag. 80.

Pet. J. Hartmann Diss. de Salice laurea odorata Resp. Speckbuck Traj. ad Viadr. 1769. 4.

Ejusd. Diss. de virtute Salicis Laureae anthelmintica. Resp. Lüders. ibid 1781. 4. pl. 4.

J. Jos. Meier Diss. de Salicis fragilis usu medico. Butzov 1770. 4.

Just. Guil. Gunzii. Diss. 1. et. 2. de Cortice Salicis Cortici Peruviano substituendo. Lipsiae 1772. 4.

P. Koning de Cortice Salicis albae. Harder 1778. 4.

D. M.

D. M. Aufmunterung zu Versuche mit der Weidenrinde statt der China; in Reichards medicin. Wochenbl. 2 Jahrg. 34 St.

Cortex Salicis statt China. Baldingers neue Magazin 6 Band Pag. 227.

Löffler vom Nutzen der Bruchweidenrinde, in Richters chir. Bibl. 7 Band Pag. 789.

G. H. Tielitz über den Gebrauch der Weidenrinde in der Wundarzneykunst. Ebend. 6 Band Pag. 715.

Bestätigte Wirkungen der Weidenrinde. Berlin. Samml. 3 Band. Pag. 525.

Edm. Stone de viribus corticis Salicis contra febres intermittentes. Philosoph. Transact. Vol. 53. pag. 195.

Greeve von dem äußerl. Gebrauche der Rinde von der weissen Weide gegen den übeln Geruch bösartiger Geschwüre und krebshafter Geschwüre; aus den Verhandlungen der Vlißingen: Tom. 9. Pag. 247; in der Sammlung für praktische Aerzte 8 Band Pag. 620.

Abbildung der Hundert deutschen wilden Holzarten nach dem Numern Verzeichniß im Forst-Handbuch von F. A. L. v. Burgsdorf. Herausgegeben von

von J. D. Reitter und G. F. Abel. Stuttgart. 1790. 4to. Heri findes temmelig gode Kobbere af adskillige Aspe- og Pile-Arter.

Ehrharts Beyträge zu Naturkunde ꝛc. Hannover 1787-92. 8vo.

Ueber das in Hamburg übliche Kappen der Bäume. Eine Verhandlung der Hamburgischen Gesellschaft zur Beförderung der Künste und nützlichen Gewerbe. Hamburg 1793. 8vo.

Skadeligheden af Træernes Kapning er i dette Skrift undersøgt, og derved Forbudet bevirket, at Træerne paa Voldene i Hamborg ikke længere maae kappes.

Berlinische Baumzucht oder Beschreibung der in den Gärten um Berlin im Freien ausdaurenden Bäume und Sträucher, für Gartenliebhaber und Freunde der Botanik vom Carl Ludwig Wildenow. Berlin 1797.

Flere nye Pilearter findes her optegnede og tildeels beskrevne.

Danmarks og Holsteens Flora af Carl Gottlob Rafn. 1 Deel. Kjøbenhavn 1796. stor 8vo. og J. W. Hornemanns Forsøg til en Dansk oekonomisk Plantelære. Kjøbenhavn 1796. 8vo.

I begge findes gode Jagttagelser over Aspe- og Pilearterne, men i den første mere Fuldstændighed og rigtigere Synonymer.

Natur-

Naturhistorie og Technologie for Lærere i Skoler og for dem, som ynde disse Videnskaber, af Funke. Oversat af det Tydske, andet Bind. Kjøbenhavn 1798. 8vo.

Dette Skrift giver Efterretning om flere for Oekonomen vigtige Arter af Aspe- og Pileslægten. Læseren vil ogsaa her finde adskillige læerige Bemærkninger af Hr. Assessor C. G. Rafn.

Afhandling om de i Dannemark voxende Pilearter og deres rette Dyrkningsmaade. Til Landmandens Nytte udgivne af Anton Frantz Just. Viborg 1798. 60 S. 8vo. Samlet af andre Skrifter uden at Forfatteren har havt dertil de fornødne physiske og botaniske Kundskaber.

Anviisning til Skovdyrkningen og Plantagevæsenet i Dannemark og andre under samme Klima liggende Lande ved M. G. Schæffer. Kongl. Dansk Holz-Forster. Kjøbenhavn 1799. 8vo.

Forfatteren giver i dette Skrift Efterretning om Pileplantning og nogle gode Pilearter.

Alvorlige Betragtninger over Træmangelen og Træets trykkende høje Priser, samt forventede Følger deraf i de Danske Lande, foranlediget ved den nærværende haarde Vinter, og tillige nogle Midler, til dette Ondes Afhjelp for den tilkommende Tid; af C. F. Schmidt. Kjøbenhavn 1799. 8vo.

Poppel Aspens, Hvid- og Selje-Pilens Opelskning anprises i dette Skrift.

Sjette

Sjette Kapitel.

Beskrivelse af Aspe-Arterne i Særdeleshed.

Første Art. Poppel Asp (Populus alba). Med noget rundagtige og paa Undersladen tyndt filtede Blade, hvis Rand har smaae Bugter formedelst tandartede Kanter.

Benævnelse. Dansk: Poppelpiil, Hvid Poppel, Hvid Esp eller Poppel, Urigtigen: Bever Esp, Abeel. Tydsk: Die weiße eller Silberpoppel. Weiß oder Bellbaum, Weiß Baum, Heilgen oder Götzen-Holz, Lawele, Weise Espe, Balle, Belle, Tabelesche, Alaprobst, Sarbaum, Weißer Alberbaum, Weiße Sarbache, Johannis-Laub, Abale, Alberbrust, Aller, Bollen, Bolweide, Wunderbaum, Papierbaum. Engelsk: Common white Poplar, The Abele Tree. Fransk: Peuplier Blanc, Aubel, Orme blanc, Peuplier Ipreau, Ipreau.

Voxested. Elsker fornemmelig et fugtigt og sandigt leer- eller muldblandet Jordmon, men trives paa al Slags Bund, endog paa de tørreste og sandigste Steder. Den findes hos os deels som Huustræ, deels vild i Skovene.

Blomstertid. Mod Slutningen af April.

Udførligere Beskrivelse. Roden er krybende og udbreder sig meget. Stammen paa unge Træer ligesom paa de tykkere Grene har en guulgrøn Bark med graaladne smaae Vorter, paa de gamle derimod er den graae og revnet. De yngre Grene bruunagtige og de aarige Skud mod Spid-

Spidsen graaelaadne. Bladøjnene aflange, butte, oven til laadne og sammensatte af 12 til 16 aflange Skæl. Bladene have fladtrykte Stilke uden Kjertler og undertiden mod Spidsen tvende større tandagtige Kanter; de ere paa unge Skud ligesom og naar de nylig ere udviklede, laadne ovenpaa, men blive siden næsten glatte og mørkgrønne. Deres nederste hvide Flade taber ogsaa med Alderen meget af sit Filt, saa at den mod Løvfaldet næsten er glat paa de Blade, som ere neden til paa Grenene. Han og Hun-Raklerne, enhver paa sit særskildte Træe, sidde vexelviis mellem Bladøjnene paa en laaden Stilk og er omgiven af flere aflange, revne, omkring Randen haarede og bruunagtige Skæl. Raklerne selv ere sammensatte af aflange, hele, og randhaarede Skæl, der ere længere end den tungedannede Krone. Støvnaalene 9 til 10. Frugtbøren har et fiirdeelt Ar. Frøhuset toklappet, tokammeret, med mange smaae snokkede mørkegrønne og aflange Frøkorn, voxne til den indvendige Flade af Klapperne.

Formering. Skeer lettest formedelst Rodskud, som ved at staae trende Aar i en Planteskole, opnaae den Vext, at de kunne udplantes. Af Stikker lader den sig ogsaa optrække; dog vælger man dertil saadanne Grene, at Stikkerne ved Grunden kunde blive forsynede med en Ring. Ved Stavre skeer dens Formerelse vanskelig. Dertil tages 4 til 6 Aars gamle Grene, som have havt god Vext og ere glatte.

Oekonomisk Anvendelse. Da den almindelige Poppel Asp trodser vore skadelige Vestvinde, kan den ei noksom anprises i Plantaser og Haver til at skaffe Læ. Den skikker sig og af selvsamme Aarsag meget vel til Alleer; men da den har saa tæt en Top, maae Træerne gjøres meget højstammede, thi ellers ville Vejene ej kunne udtørres. Hvor den til dette Brug anvendes, maa man vel huske paa dens

krybende Rod, og derfor kun allene give den saadanne Steder, at den ej kan fordærve den omkringliggende Jord ved sin Udbredning. Formedelst denne Egenskab bør den ej taales i nogen Skovplantase mellem andre Træer, da den qvæler disse. For at udrydde den paa slige Steder, har man raadt at bore et Hul skjævt ned i Stammens Kjerne, og at lægge noget Salt deri, da Træet deraf skal gaae ud. Vedet af de unge Træer er hvidt, let, blødt, lader sig letteligen kløve, og har en stor Marv; derimod i de gamle og tykke Stammer er den mindre, og Vedet indvendig bruunagtigt, samt spiller noget i det Blaa. Hugger man Træet om Sommeren, tager Barken af, og udsætter det dernæst for Solen, bliver Veedet derved overmaade haardt. Det anvendes af Drejere, Instrumentmagere, Bildhuggere, Snedkere og Hjulmænd, hvor de behøve et blødt og let Veed, som lader sig letteligen bearbejde og som ej kaster sig og revner. I det Slesvigske har Forfatteren seet, at det bruges til Bjelker og Sparrer. Det kan og saves i Bretter, der ere anvendelige til Paneler og Lofte, men ej vel til Gulve, da det saa let tager mod Indtryk formedelst dets Blødhed. Paa nogle Steder har Forfatteren og fundet det brugt til Pomper, Vandrender, Planker, og man gjør ogsaa deraf Skeder, Skovle og Truge, dog til første Brug skal det snart raadne. Til Meubler har det den fortrinlige Egenskab, at det er fri for Ormestik, og man beretter, at Meel pakket i Kister eller Tønder, forfærdigede af dette Træ, ej er underkastet Orm. Til Skibstømmer skal det ogsaa paa nogle Steder vorde

an-

anvendt af Mangel paa andet Træ, uagtet det dertil har kun liden Varighed. Roden, naar den beitses, giver formedelst sine mange Aarer det skiønneste Træ til Drejer- og Indlægger-Arbejde. Barken bruges til at garve Læder med, og til Farven; Løvet ædes af alle Huusdyr, dog med mindst Begjerlighed af Koen. De unge Blade ere en Lekkerhed og sund Føde for Kalkoner, og en Afkogning af Bladøjnene skal være brugt med god Virkning i Faarenes Vattersot. Frøets Fnok kan bruges som Bomuld til at stoppe ud med og gjøre Tøj af. Man har og deraf forfærdiget Papiir, og Hatte.

Den almindelige Poppel Asp, opnaaer i en Tid af 20 Aar en betydelig Højde, og henimod 1 Al. i Tykkelse, saa at den i saa kort en Tid giver meget got Gavntømmer. Den taaler ogsaa at afstævnes. Tager man tillige hermed de forhen beskrevne Egenskaber af denne Aspe Art i Betragtning, saa synes den at kunne anprises til Skovopelskning, hvor Beliggenheden og Jordmonet ej tillader bedre Arter. Det opnaaer saavel paa fugtige som tørre sandige Steder betydelig Vext. Paa de side og fugtige Øer i Donauen ved Wien haves hele Skove af dette Træ og i den tørre Sand mellem Potsdam og Berlin findes andre, som kappes med hine i frodig Vext.

1ste Afart. Hvid Poppel Asp (Pop. alba nivea). Bladene ere sneehvide og tykfiltede paa Undersladen. Deres Rand have store fligdannede Tænder. Du Hamel Tom. 11. Reit. und Abel Tavle 8.

Benæv-

Benævnelse. Dansk: Sølv Abele. Tydsk: Schneeweise Silberpoppel, Abelen, Abelke, Albe. Engelsk: Abele-Tree. Fransk: Grisaille d' Hollande, Ypreau Franc, Picard. Peuplier blanc a feuilles d'Erable. Hollandsk: Abeelboom.

Voxested. Temmelig almindelig i Hertugdømmene Slesvig og Holsteen. Findes ogsaa paa adskillige Steder i Dannemark. Trives bedst i et fugtigt og leeret eller muldet Jordmon.

Blomstertid. Den samme som den forrige.

Udførligere Beskrivelse. Den hvide Poppel Asp eller saa kaldte Abele adskiller sig fra den første Afart ved en lavere og tykkere Stamme, ved mere rødagtige Grene, og stærkere laadne aarlige Skud, ved kortere Rakler, ved mindre Knok omkring Frøet, ved større og mere fligede Blade, som have en mørkere Overflade, og en hvidere og mere filtet Underflade.

Oekonomisk Anvendelse. Den samme som ved den forrige, undtagen at denne Afart er tjenligere til Opelskning paa fugtigere Steder, og voxer hastigere end Poppel Aspen.

2den Afart. Spættet Poppel Asp med hvidplettede Blade. (P. alba foliis variegatis.)

Anmærkning. Er ej bekjendt for at være forskjellig fra de foregaaende undtagen ved de hvide Pletter, der findes paa Løvet.

2den Art. Bever Asp. (Populus tremula). Med næsten runde og paa begge Sider glatte

glatte Blade, som have smaae Bugter, dannede af stumpe Tænder. Du Hamel Tavle 37. Reiter og Abel. Tav. 9. Cramer. Tav. 13.

Almindelige Benævnelser. Dansk: Asp, Æspetræ, Bever Asp, Lybisk Poppel, Bevereßk. Skoel, Skaael. Norsk: Asp, Aasp. Svensk: Asp. Tydsk: Espe, Auspe, Aspe, Esche, Asche, Flätteraspe, Zitterpoppel, Lybische Poppel, Beberasche, Aschenbaum, Heße, Baberäsche, Boberäsche, Loosespe, Ratteleſche, Fauleſche. Engelsk: Aspen Tree, Trembling Poplar. Fransk: Peuplier tremble, Le tremble. Hollandsk: Ratelaar, Espenboom.

Voxested. Er almindelig i vore Danske og Norske Skove, som have et skarpt og tørt Jordmon; dog voxer den ogsaa paa fugtige Steder, og opelskes hos os, som Huustræ. Den findes desuden allevegne i Europa, i Sibirien og paa de Lybiske Bjerge.

Blomstertid. De i Høsten allerede bovnende Han- og Hun-Øjne aabne sig meget tidlig i Foraaret, førend nogen af de andre indenlandske Aspe Arter. Den har afblomstret mod Slutningen af April og taber Frøet i Begyndelsen af Junii Maaned. Strenge Vintere, som de i Aaret 1789 og 1799 kunne saaledes forhale Blomstertiden, at den først indfalder mod Midten af Maj Maaned.

Udførligere Beskrivelse. Roden udbreder sig ofte i en Afstand over 12 til 13 Alen fra Stammen, og giver mange Rodskud. Stammen er rank, og paa de unge

Træer mørkgraa, paa de ældre sortladen med en risset Bark. Vedet er hvidagtigt, og meget blødt. De gamle Grene paa store Træer mørkgraae, og knudrede formedelst Arr af affaldne Øjne. De aarige Skud brunagtige, glatte og jevne. Øinene sidde afvexlende mod og paa Spidsen af Grenene, ere kegledannede, tilspidsede, glindsende, bruune, sammensatte af 12 til 14 smaae udhulede Skæl, hvoraf de udvendige kortere, ægdannede, glatte og svagt klebrige af Balsom; de indvendige længere, tyndere, lancetdannede og med en bruun Spidse. Øjnene for Han- og Hunraklerne sidde afvexlende under Bladøjnene, ere ægdannede, tilspidsede, og af samme Farve og Bygning som de foregaaende. Bladene ere mod Spidsen snart butte, snart lidet tilspidsede, mørkgrønne paa deres Overflade, lidet lysere neden under, og haarede medens de ere unge; de have een smekker fladtrykt Stilk, som bliver tynd foroven, og giver Bladet ved en svag Bevægelse af Luften den sitrende Bevægelse, hvoraf Træet har faaet sit Navn. Bladene paa unge Træer ere hjertedannede, haarede ovenpaa og laadne neden under. Hanraklerne cylindriske, nedhængende, 3 til 4 Tommer lange og tykkere end paa den foregaaende Art; deres Skæl ere haanddannede, stilkede, paa Randen langhaarede, brune, og hæfte sig til en haaret Raklestilk. Støvnaalene 8 til 12 med purpurrøde dobbelte Støvknoppe, som sidde paa meget fine og korte Stifter og ere ved dem hæftede til den indvendige Flade af en tungedannet og guul Krone. Hunraklerne have lige Bygning med Hanraklerne, men ere i alle deres Dele mindre. Frugtbøren har en ægdannet, tilspidset Frugtknude med 4 smale, ligebrede hvidladne eller purpurrøde Ar.

Formering. Bever Aspen lader sig bedst formere ved Rodskud, dog har Erfaringen lært, at, dersom man tager saadanne Rodskud i Skovegne, hvor de have havt Læ, ville de ej vel voxe paa vinde aabne Steder. Man kan og opelske den af Stikker, og ved Aflæggere, men ej vel ved Stavre.

Oekonomisk Anvendelse. Bever Aspens Løv ædes begjerlig af alle vore græsædende Dyr, og det

det er ogsaa en velsmagende Føde for Hjorteslægten. Naar Koerne fødes med dette Løv om Vinteren, skal deres Melk give ligesaa guult Smør som om Sommeren; man skal ogsaa kunne fodre Hesten dermed. I Norge afhugges dette Træes Grene, hvor det staaer i Buske, tørres og oppebevares til Vinter-Foder, som fornemmelig er meget sundt for Faar. Med Saften af Bladene, beretter Sander, skal bidte Saar af den giftige Slange: Coluber Chersea, kunne læges. Den sittrende Bevægelse af dette Træes Løv har Bjergskotternes Overtroe hidledet derfra, at Kristus skulde være korsfæstet paa dets Ved. Barken er bitter og sammensnærpende, hvorfor den anvendes i Garverierne. Den er Beverens behageligste Føde, og uden den, paastaaer den udødelige Linnée, giver dette Dyr kun slet Bævergeil. I Siberien bruger man den i Afkogning mod Skjørbug og den veneriske Syge, og i Norge anvendes den i Foder-Mangel til Føde for Kreaturene. Vedet er meget løst, raadner let, hvor det er udsat Fugtighed, men kan dog bruges til Sparrer, Bjelker, hvortil det ofte anvendes i Sønder og Nørre Jylland, og paa flere Steder. Bever Aspens Stamme holdes efter Fyrrens for den bedste til Vandrør, men dertil skal Træet fældes om Sommeren, strax bores og nedgraves. Billdhuggerne søge dette Træ til deres Arbejde formedelst dets Blødhed. Fade, Tallerkener og andre Huusredskaber, som bør være lette, drejes heraf og føres i stor Mængde til os fra Finland. Bever Aspens Ved anvendes ligesom det af Poppel Aspen til Beklædning for Stødernes Tænder i Valke-

Møllerne. Det duer ikke meget til at brændes, da det giver kun liden Varme, spragler meget i Ilden og foraarsager let Brand i Skorstenen; men lader man Træet udgaae og udtørre paa Roden, skal det blive meget haardt og næsten ligesaa got som Bøgebrænde. I Hertugdommet Slesvig, omkring og i Tønder har man erfaret, at Bever Aspens Ved giver Maltet en ubehagelig Smag, naar hiint brændes i Maltkøllerne. Dets Kul ere fortrinligen gode til Krudets Tilberedelse formedelst deres Lethed. Man paastaaer at ville have iagttaget, at Tagstenene, som ere brændte ved Vedet af dette Træ, blive overdragne med en blaaagtig Glasur, og derved stærkere. Bever Aspen er forhadt i Haverne og Skovplantaserne formedelst dens krybende og vidt om sig gribende Rod. Med Nytte kan den opelskes, hvor man vil forskaffe Læ for andre Træer, da den saa ypperlig modstaaer Vindene. Herpaa findes et meget merkværdigt Exempel ved Kirken Skivenes i Sjelland, som ligger paa en vindaaben Høj, og er dog omgiven af de rankeste og højeste Bever Aspe. Den er ogsaa i denne Henseende, blevet eet af vore Huustræer, og tilforn har den udgjort store Skove paa Hederne i Jylland. Men til Skovopelskning maa Bever Aspen vige for andre Aspearter, som voxe hastigere, og give bedre Ved; dog kunde den med Fordeel dertil anvendes paa høje og skarpe Egne i den vestlige Deel af Jylland, som er udsat for Vinden; til dette Brug maatte den plantes meget tæt for at kunne modstaae Vinden i Ungdommen.

1ste Afart. Bredbladet Bever Asp (P. tremula folio ampliori) udmerker sig fra Bever Aspen ved et større, meer trekantet, i en højere Grad rundtagget og længere stilket Blad.

Du Hamel omtaler først denne Afart, og beretter, at den udkræver et mere fugtigt Jordmon end Bever Aspen. Hr. von Burgsdorff skal deraf have faaet et levende Træ fra Engelland, som han i en Tid af 6 Aar har formeret til mange hundrede. Denne Afart skal hidskrive sig fra Nordamerika, men er endnu ikke kjendt hos os.

2den Afart. Hænge Bever Asp (P. tremula pendula) adskiller sig ved mindre Blade, nedhængende Grene og lav Vext fra de forrige. Man finder denne Afart anført paa adskillige Engelske Handelsgærtneres Fortegnelse; men endnu savne vi den i vore engelske Anlæg.

3die Art. Sort Asp (Populus nigra) har saugtakkede, tilspidsede, muurskeedannede og glatte Blade, hvis Længde overgaaer Breden. Cram. Tav. 11. Reiter og Abel Tav. 10. Paull. Flor. Dan. Tab. 98.

Benævnelse. I Sjelland og Fyen: Piil, sort Piil, Poppenpiil, Poppelpiil, hvid Piil, sort Poppeltræ, Poppel Asp. Tydsk: Die schwarze Pappel, Schwarzpappel, schwarze Espe, schwarze Pappelweide, Sarbarke, Sarbaum, Saarbauch, Salbenbaum, schwarzer Alberbaum, schwarze Alberken,

berken, Albern, Bollen, Bellen, Palmbaum, Muckenbaum, Wollenbaum, Rheinweide, Saare, Felbaum. Svensk: Flugträd, Poppel Pihl. Fransk: Peuplier noir; Le peuple, L'Osier blanc. Engelsk: Black Poplartree. Hollandsk: Zwarte Popelier, Popelierboom, Poppelboom.

Voxested. Den findes paa fugtige Steder og ved Aabreder i de tempererte Himmelegne i Europa, Asien og Nordamerika. Forfatteren har funden den i stor Mængde paa Øerne i Weiksel Floden ved Pulaw. I Sjelland er det et sjeldent Træ, i Fyen mere almindeligt, i Jylland og fornemmelig i Wendsyssel lægger man meget Vind paa dets Opelskning.

Blomstertid. Først i Maj tillige med den kanadiske Asp.

Udførligere Beskrivelse. Roden er ej saa stærk krybende, som paa Poppel og Bever Aspen. Stammen medens den er ung, hvidagtig, dernæst askegraa, og i den tiltagende Alder mørkgraa, korkagtig med store og dybe Revner. Den kan blive overmaade tyk fra 24 til 36 Al. i Omkreds og opnaae en Højde som Egen og Linden. Grenene udbrede sig meget, ere runde, glatte, hvidagtige, og over et Aar gamle, besatte med Ar af affaldne Øjne og Skud. Blad og Blomster-Øjnene spidskegledannede, bruunagtige, oversmurte med en klebrig Harpix og sammensatte af 5 aflange Skæl. Bladene paa de ældre Grene have en lang heelrandet Spidse, ere længere end brede og næsten skjævt firkantede, men paa de unge og aarige Skud aldeles muurskeedannede, og ligesaa brede som lange. De ere mørkere og mere glindsende paa deres Over- end Underflade, og have flere Sideaarer, som samlede forene sig med

med Ribben paa adskillige Steder, men fornemmelig imod Grunden af Bladet. Denne er kjertelløs, men derimod ere de nederste Saugtakker kjertelartede. Bladstilkene ere fladt sammentrykte, og kortere end Bladene. Han- og Hunraklerne sidde ofte paa et Træ, ere lange, tynde, nedhængende, og have reyne, aflange, glatte, og vidt staaende Skæl. Honninggjemmet er tragtformigt, tvelæbet, indeholder i Hanraklerne 12 til 16 Støvnaale med fiolette Knoppe, og i Hunraklerne en kugledannet og glat Frugtknude med 4 Ar. Kapslen treklappet, tokammeret, og aabner sig med lige udstaaende Klapper, paa hvis Midte det hvidagtige og snokrige Frøe hefter sig.

Formering. Man kan opelske den sorte Asp ved Stiklinger, ved Stavre, og Rodskud. De tvende første kunne sættes saavel i Efteraaret som om Vaaren.

Oekonomisk Anvendelse. Vedet af den sorte Asp er, naar Træet har opnaaet nogen Alder, temmelig sejt, sprækker ej let, og har ved Roden sædvanlig smukke Aarer og Flammer. Det søges derfor af Snedkere, og kan anvendes til Paneler. Af disse har Forfatteren seet meget skiønne paa Herregaarden Lisse i Schlesien. For Resten kan det bruges som Træet af Poppel Aspen. De aarige Grene eller Skud bruges ligesom de af Pilene. De toaarige give allerede smaae Tøndebaand, de 3 til 4 aarige store, og de 6 til 7 aarige tiene til Humle- og Gierdestavre. I Fyen bruger man i Almindelighed de yngre Grene til Gjerdsel, og de ældre til Gierdestavre. Løvet ædes begjerligen af Faar, er bittert og svagt tilsammensnærpende. Af Øjnene beredes Ungventum populneum, og de skulle ogsaa

saa ved Kogning give et Slags Vox. De indeholde en Harpix, som lader sig deraf uddrage med Brændeviin, og ere saaledes blevne brugte med megen Nytte i Gigtsmerter, vedvarende Durkløb, og smertefuld Urinladen. Barken af Stammen kan bruges istedet for Kork til Flaader paa Fiskegarn, og af den paa Grenene kan giøres Reeb. Af Frøets Fnok har man tilberedet Papiir, Hatte, og anvendt det som Bomuld. Prof. Hertzer i München har hermed gjort adskillige Forsøg, og fundet, at Aspe- saavelsom Pileslægtens Fnok kan med Tilsætning af en Fjerdedeel Bomuld spindes, strikkes og væves, ja uden denne eller anden Tilsætning give ligesaa fiint Papiir, som det Hollandske. Da Roden af denne Aspeart ej udbreder sig saa meget, som paa de foregaaende, saa har man paa forskjellige Steder i Jylland brugt den som Alleer. Selv i Vendsyssels vestlige Egne, som ere udsatte for de haarde Havvinde, har man heraf i Haverne levende Hekker; dog giver man kun Stammen en Høide af 2 til 3 Fod, for at forebygge, at Træet og dets Grene ikke skulle brækkes af Blæsten. Afgangne Pastor Bondorph i Jetsmark og Hr. Pastor Møller i Børglum have begge saaledes behandlet med godt Held dette Træ i deres Haver. Man kan ogsaa bruge den sorte Aspe til levende Gjerder, men da maa dens Stamme ej være over een Fod høj, for at give Gjerdet Tæthed nedentil og Træet mere Styrke mod Vinden. Paa fugtige Steder, som ligge i Læ, kan den ligeledes anvendes med stor Fordeel til Plantaser for at trække Tendebaand. Hr. Proprietær Munk paa

Odden

Odden i Vendsyssel har saadan en Plantase i det smaae, som beviser tilstrækkeligen Fortrinligheden af Sort Aspen til dette Brug. Til Plantning ved Veje, Huse, Aaer, og Bække kan denne Aspe-Art i Form af Toppiil ej noksom anprises, formedelst dens hastige Vext; dog bør man vælge hertil enten Han- eller Huntræer for sig allene for at forhindre, at Frøet ej skal udbrede dette Træ paa de omkringliggende Jorder. Sort Aspen opnaaer imidlertid stor Højde og Tykkelse hos os, naar man ej kapper den. Man finder deraf tvende Træer ved Kastelsporten mod Byens Side, som er (1794) 4 Alen i Omkreds og henimod 40 Alen høj.

4de Art. Pyramide Asp (Populus dilatata) med saugtakkede, tilspidsede, muurskeedannede og glatte Blade, hvis Brede er større end deres Længde.

Benævnelse. Dansk: Italiensk Poppel, Lombardisk Asp. Tydsk: Italienische Pappel. Engelsk: Lombardy or the italian Poplar, Po Poplar tree. Fransk: Peuplier d' Italie ou de Lombardie.

Voxested. Den hører hjemme i Italien og findes fornemmelig omkring Posloden. Omtrent for 40 Aar siden blev den bekjendt i Frankerig, og kom strax derefter til Engelland, hvor den i Aaret 1758 blev indført af Earl of Rochford. Hos os findes den i flere Engelske Anlæg.

Blom-

Blomstertid. Forfatteren har endnu ej seet den i Flor i Dannemark.

Udførligere Beskrivelse. Man har længe holdt Pyramide Aspen for en Afart af den sorte, men den adskilles fra denne ved følgende: Stammen er højere og rankere, dens Bark glattere og mere grønagtig, og Vedet sejere og finere. Grenene ere sejere, mørkere, og holde sig tættere ind mod Stammen, hvorved dens Top bliver tilsammentrukken og pyramidformig. Bladøinene spidsere og Bladene mere lysegrønne paa Overfladen, mindre, og sædvanligen bredere i Forhold til deres Længde end hos Sort Aspen. Bladstilkene ere ogsaa mere rødagtige hos hiin end hos denne.

Formerelse. Meget let ved Stikker og Stavre, saa at man ej behøver Opelskningen ved Rodskud eller Aflægger.

Oekonomisk Anvendelse. Pyramide Aspen er eet af de skjønneste Træer til Alleer og til Huustræer formedelst sin ranke Vext. Den modstaaer langt bedre Vinden end den sorte Asp, og med Forundring har Forfatteren seet, hvor lidet den lider af vore Vestvinde ved at bøie sig i en krum Linie for dem. Det er kun Skade, at dette skiønne Træ viser sig kuldskiær hos os, og lider ofte af vore Vintere. Saaledes ere Træer af denne Art forfrosne Vinteren 1788-89 i Hr. Kammerherre Suhms Have i Overød. De vare da allerede 5 til 6 Tommer i Giennemsnittet; men det maa bemerkes, at disse Træer stod i en leret Jordbund paa en Bakke, udsat for Nordvestvinden. Det samme har tildraget sig paa Nærum i H. G. Lüxdorphs Have, uagtet de stode i Læ; dog var Jordbunden her tørveartet.

tet. Efter en Ejens Beretning skal Pyramide Aspen ogsaa ved Marienlyst være dræbt af Frosten i et sandigt Jordmon, men udsat for alle Vinde. Den trives i alt Slags Jordmon, naar den ei lider af Kuld. Forfatteren har seet den voxe meget vel i et sandigt og tørt Dige; dog bør den her plantes med selv samme Forsigtighed, som forhen er beskreven ved Toppilen. Et sandleret eller sandmuldet Jordmon er det fortrinligste for at give dette Træ betydelig Vext. Den overgaaer Sort Aspen langt i at skyde i Højden, men derimod bliver denne i en kortere Tid langt tykkere. Forfatteren har seet flere Gange, at Pyramide Aspen har aarlig voxet 1 til $2\frac{1}{2}$ Alen i Højden, hvorfor den næsten i halv saa kort Tid bliver ligesaa høi, som de andre Aspearter. Man paastaaer, at den kan give gode Master i sit 20de Aar, og at den allerede, 15 Aar gammel, kan bruges til Gavntømmer. Den giver aarlig endeel Grene, som kunne bruges til Baand, Kurvearbejde, Bønne- og Erte-stager. Dens Løv æde alle Huusdyr, og dens Ved overgaaer i Haardhed og Sejhed de øvrige Aspearter. Pyramide Aspen anbefaler sig derfor meget ved alle disse Egenskaber til Opelskning, hvor den kan udholde Klimatet. Den findes derfor og-saa i de fleste Lande almindelig udbredt. I det Würtembergske haver næsten enhver Bye heraf en Plantase, hvoraf man trækker Stager til adskilligt Brug. Ved Astrachan, i Georgien og Krim skal man ogsaa dyrke den; men Bladene, siger Pallas, ligne dem af Sort Aspen.

Afart.

Afart. Udspærret Pyramide Asp (Populus dilatata var. carolinensis). Burgsdorf. 377. Wildenow. Berl. Baum 3. Side 230. Schæff. Side 169.

Udførlig Beskrivelse. Denne Afart adskiller sig allene fra den foregaaende ved mere udspærrede Grene, en hastigere Vext og ved at være haardfør. Prof. Wildenow paastaaer, at den ikke voxer i Karolina, og han formoder, at den er fremkommen ved Stikker af en Pyramide Asp, som har været i frodig Vext og kunnet udholde stærkere Vintere.

Oekonomisk Anvendelse. Da den her omtalte Afart voxer stærkere end Pyramide Aspen, og lider slet ikke af vore Vintere, saa vil alt, hvad der er sagt om denne til dens Fordeel, endnu gjelde i en højere Grad om hiin. Den udspærrede Pyramide Asp fortjener derfor meget at anprises til Opelskning hos os ved Veje omkring Aaer og Bække. Betænker man, hvor tæt disse Træer kunne staae, uden at skade hinanden, og man tillige tager dens hastige Vext i Betragtning, saa vil man derved kunne giøre sig Begreb om, hvor frugtbringende dette Træ vilde blive, naar det anvendtes til Skovopelskning. Jeg vil ej herover giøre nogen Beregning; thi denne maatte synes for overdreven, men allene anføre, at jeg har maalet 30 Aars gamle Træer i Hr. Geheimeraad og Jægermester Schildens Have ved Hasseldorf, som holdt 15 Tommer i Gjennemsnittet og vare 60 til 80 Fod høje. Endnu en stærkere Vext af dette Træ finder man i Etatsraad og Landfoged Boyes Have i Meldorf, hvor 15 til 16 Aars

gamle

gamle Træer vare i Gjennemsnittet 10 Tommer tykke og 39 til 40 Fod høie. Vil man anvende det til levende Hegn, da bør man plante Stikkerne, Stavrene eller Træerne saa tæt paa hinanden, at de kunne blive til en Art af Palisade. For tæt kan man ej hertil plante dem; thi om Bullene ogsaa eengang i Tiden skulde komme til at berøre hinanden, saa voxe de tilsammen og udgiøre ligesom et Bret. Den udspærrede Pyramide Asp taaler saavel at kappes, som at afstævnes ved Roden. Vil man derimod have Træer, som skulde være forsynede med Grene paa Bullen, maae de ikke kappes, thi derved bliver den greneløs. Træet kan ogsaa deraf gaae ud.

5te Art. Balsam Asp (Populus balsamifera) har ægdannede, saugtakkede og paa Undersladen hvidaagtige Blade med harpixede Biblade. Du Hamel arbres Tom. 11. pag. 177. No. 6. Wangenh. Beytr. Side 85. Tavle 28. Fig. 59. Burgsdorf 381. Pallas Flora Rossica P. 67. Tab. 41.

Benævnelse. Dansk: Balsampoppel; hos Hornemann Balsam Æspen. Tydsk: Balsampappel, Balsamespe, Takamahaka Baum, Nordamerikanisches Sattelholz. Engelsk: Common Tacamahaca, Poplar tree, the queentree. Fransk: Beaumier, peuplier noir.

Voxested. Hører hjemme i den sydlige Deel af Nordamerika og Siberien. Den elsker et fugtigt og leret Jordmon, men tager og til Takke med

en

en tør Grund. Hos os findes den paa adskillige Steder i Haverne. Afgangne Generalmajor Classen har forskrevet og plantet den paa Friderichs Værks Gods. Herfra er den kommen til Friderichsborg, hvor Hans Excellence Geheimeconferenceraad Levetzou har anlagt en liden Planteskole af denne og flere Aspearter for at udbrede disse nyttige Træsorter hos Bonden. I Søndermarken ved Friderichsberg ligesom og i flere engelske Anlæg og andre Haver i Sjelland, Fyen og Jylland findes dette Træ opelsket til Pryd.

Blomstertid. Meget tidlig. Dens Rakler udvikle sig sædvanligen enten sidst i Martii eller først i April.

Udførligere Beskrivelse. Roden er krybende, men udbreder sig mindre end hos den efterfølgende. Stammen opnaaer en Højde fra 30 til 40 Fod og en Omkreds fra 3 til 6 Fod, har en sortladen risset Bark, og giver et fiint, let, hvidt, indvendig i Stammen rødladent og temmelig blødt Ved; dog er det haardere end det af Bever Aspen. Grenene paa de gamle Træer ere opretstaaende, glatte, graabrune, og bære Bladene mod Spidsen. Bladøinene aflange, tilspidsede, mørkebrune, stærkt harvixede og sammensatte af 8 til 10 lancetdannede Skæl. Øinene for Han- og Hunraklerne sidde tæt under Bladøinene paa Spidsen af Grenene, og ligne de foregaaende, undtagen, at de ere tykkere og bestaae af færre Skæl. Bladene ægdannede eller lancet-ægdannede, ved Grunden tilspidsede, have en fiin takket Rand, en mørkgrøn Overflade og en hvidladen Underflade, som begge ere glatte. Bladstilken halvtrind, ovenpaa med en Rende og af een Tommes Længde. Hanraklerne i Begyndelsen af deres Udvikling tilbagekrummede, men dernæst cylindriske og nedhængende. Skællene kiledannede, paa Spidsen skarpkantede og svagt randhaarede. Det koppedannede Honninggjemme indeholder fra 15 til 30 Støv-

naale

ngale med purpurrøde Støvknoppe. Miller vil have iagttaget paa Hantræet ogsaa tvekjønnede Rakler, bestaaende af ovale heelrandede Skiæl, under hvilke der fandtes et koppedannet Honninggjemme med en Frugtbør og to Støvnaale. Disse Rakler fremkom først i Julii Maaned paa Spidsen af Grenene, og Frugtbørene efterlode ikke desto mindre Kapsler med snokket Frøe.

Plantemaade. Den lader sig formere ved Frøet, Stiklinger og Rodskud, men lettest paa den sidste Maade.

Oekonomisk Anvendelse. Balsam Aspen viser sig her som et fuldkomment haardført Træ. Det voxer langsommere end alle foregaaende Arter af Aspen, men hastigere end den hjertebladede Asp. I en god Havejord har Forfatteren seet 18 Aars gamle Træer af 17 Tommer i Gjennemsnit og 24 Fod høie. Grenene ere skjøre. Veddet, medens det er vaadt, har en ubehagelig Lugt efter Rhabarbar, og kan anvendes paa samme Maade, som Træet af Bever-Aspen. Bladøjnene ere overtrukne til alle Aarets Tider, dog fornemmelig i Foraaret, med en klebrig balsamisk Materie, hvis Lugt man ofte kan bemerke i en lang Afstand fra Træet. Russerne skulle ved Destillationen med almindeligt Kornbrændeviin over Bladøjnene erholde en Art af Akevit, som anprises mod Skjørbug og mod de Udvoxninger, som den veneriske Syge efterlader i Urinrøret. En Balsam kan ogsaa udpresses af disse Bladøjne for Apothekerne. (See Hagstrøm i de svenske Videnskabers Selskabs Skrifter 1775). Balsam-Aspen udfordrer Beskyttelse mod Vinden,

og dette tilligemed dens langsomme Vext foraarsager, at den kun kan allene anbefales til Opelskning i Naturhaverne. Denne Aspeart faaer Navn af Dronning-Træet (the Queen Tree), fordi det blev sendt i Aaret 1731 som en Foræring fra Øen Jersey til Dronning Karoline i Engelland. Den kaldes urigtigen Tacamahac og Sadeltræet, da disse to Benævnelser tilkomme et ganske andet Træ.

Afart. Storbladet Balsom Asp (Populus balsamifera major.) Burgsdorf. No. 383.

Benævnelse. Tydsk: die großblättrige Balsampappel. Fransk: Le peuplier baumier à larges feuilles. Engelsk: The greater Tacamahac Poplar.

Anm. Denne Afart adskiller sig fra Arten selv ved større, mere ægdannede Blade og ved tykkere Bladøine. Gmelin i sin Siberiske Flora 1ste Deel S. 152 taler ogsaa om en Afart, som er kun af tvende Alens Høide, og har meget brede Blade, men som Forfatteren ikke kjender. Af Balsom-Aspen gives der endnu en Afart med buntede Blade. Pallas beretter i den russiske Flora, at Balsom-Aspen voxer som en Busk i de Davuriske vaade Sletter, fordi den der aarlig afbrændes. Dens Blade ere da ægdannede og dens Grene gule. Ved Strømmene mellem de altaiske Forbjerge voxer den til et højt Træ og har der store lancetdannede Blade. Jo nærmere den findes til Fjeldene paa saadanne Steder, des højere bliver den.

6te Art.

6te Art. Hjertebladet Asp (Populus candicans). Bladene ere hjertedannede, tilspidsede, paa Underfladen hvidagtige, og have tvende Sidenerver, der foreene sig med Ribben ved Bladets Grund. Bladene ere harpixede og Grenene trinde.

Benævnelse. Engelsk: Heart leav'd Tacamahac Poplar Tree.

Voxested. I Canada, og er bleven bekjendt i Engelland omtrent for 20 Aar siden. Hos os er det ligesaa almindeligt udbredt, som Balsam Aspen.

Anmærkning. Den er meget nær beslægtet med den foregaaende og adskiller sig fornemmelig fra den ved sine fuldkommen hjertedannede, trenervede, tilspidsede og i en stærkere Grad rundtakkede Blade, samt ved mere butte og tykkere Bladøjne. Grenene staae ogsaa mere udspærrede og ere knudrede. Hanraklerne tykkere. Deres Skæl omvendt, ægdannede, haarede, med en bruunagtig Rand og falde af saasnart Blomstret udvikler sig. I det koppedannede Honningjemme findes 20 til 30 Støvnaale med rødprikkede Knopper. Hvad der er sagt om Balsam Aspens Formerelse og Anvendelse, gjelder ogsaa om den hjertebladede Asp; dog har man erfaret, at denne voxer langsommere og elsker en mere leret Jord end hiin. Forfatteren har seet Træer af den hjertebladede Asp, som vare 10 Aar gamle, holdte kun 3 Tommer i Tversnittet, og vare ej over 25 Fod høje.

7de Art. Glat Asp (Populus lævigata Hort. Kew.). Bladene hjertedannede, glatte, ulig-saugtakkede, med trende udmærkede Nerver, der foreene sig ved Bladets Grund; paa denne findes ogsaa to eller flere Kjertler. Bladstilkene ere sammentrykte og Grenene trinde.

Benævnelse. Engelsk: Smooth Poplar Tree.

Voxested. Hører hjemme i Nordamerika og er bragt til Engelland i Aaret 1769 ved Hertugen af Northumberland.

Anmærkning. Forfatteren kjender kun dette Træ af tørrede Exemplarer. Saavidt det er ham bekjendt, har man endnu ikke dyrket Glat Aspen i Dannemark. Den vil imidlertid kunne taale vor Himmelegn, da den er ganske haardfør. Bladene ere 3 Tommer lange, 3½ Tomme brede og løbe ud med en liden Spidse. Bladstilkene ere to Tommer lange. Bladøjnene ligne dem af Bever Aspen, men ere større. Grenene ere knudrede og udstaaende som paa den hjertebladede Asp (Populus candicans).

8de Art. Canadisk Asp (Populus monilifera.) Bladene ere næsten hjertedannede, glatte, saugtakkede, og ved Grunden forsynede med Kjertler. Saugtakkerne ere bruskede, krogdannede, og tæt haarede. Bladstilkene sammentrykte og Grenene noget kantede mod de yderste Spidser.

Benævnelse. Dansk: Canadisk Asp. Tydsk: Die großblättrige Canadische Pappel. Engelsk:

gelsk: Canadian Poplar Tree. Fransk: Le grand Peuplier de Canada.

Voxested. Hører hjemme i Kanada, og elsker et let, fugtigt og sandigt Jordmon. Findes hos os paa de foromtalte Steder med Balsam Aspen.

Blomstertid. Først i Maj.

Udførligere Beskrivelse. Roden er ej saa krybende som paa de foregaaende Arter. Stammen har en mørkgraa ridset Bark. Grenene runde med tre svage, nedløbende Kanter fra hvert Ar. De aarige Skud kantede mod Spidsen. Bladøjnene kegledannede, tilspidsede, lysbrune, glindsende og sammensatte af flere Skal. Bladene paa de unge og frodige Skud ere i højere Grad hjertedannede end de paa gamle Træer. Længden af disses Blade overgaaer deres Bredde, men hos hine er Bladet bredere end det er langt. Bladstilken hos de første er kortere end Bladets Længde, men hos de sidste er den længere end Bladet. Kjertlerne, som findes ved Grunden af Bladet, ere ikke bestandige. Hanraklerne cylindriske slatne, 1 til 2 Tommer lange, og ere i Hensyn til dens Bygning en Mellemting af Sort- og Bever-Aspens Blomster. Skællene ere rundladne, kiledannede, glatte, med traaddannede Tænder, og falde strax af. Honninggjemmet koppedannet og indslutter fra 10 til 20 Handele. Hunraklerne 2 til 3 Tommer lange, tynde, nedhængende. Skællene som paa Hanraklerne. Honninggjemmet klokkedannet og omgiver en ægdannet, glat, fire til femfuret Frugtknude, paa hvilken der sidder fire til fem flade, rødladne Ar. Frøet er omgivet af et silkeloddent Fnok.

Formerelse. Den kan skee ved Stikker og Stavre.

Oekonomisk Beskrivelse. Den Kanadiske Asp befinder sig vel i vort Klima, og opnaaer i kort Tid en saare betydelig Vext. Den trives stærkest

 paa

paa fugtige Steder, være sig i et leer- eller muldblandet sandigt Jordmon. Paa saadanne Steder har Forfatteren maalet 10 Aars gamle Træer, og fundet dem 1 Alen i Omkreds og 30 Fod høje. I Hundehaugen ved Friderichsborg have Træer heraf i deres 16de Aar havt en Tykkelse neden ved Roden af 2 Al. i Omkreds og en Høide af 40 Fod, men Jordbunden er ogsaa her en feed og fugtig Muldjord. En stærkere Vext af den kanadiske Asp, har jeg endnu fundet i Haugen ved Korselitze paa Falster. Et Træe 18 Aar gammel, havde her i en leerartet Jordbund opnaaet en Høide af 60 Fod, og en Bul af 48 Tommer i Omkreds, saa at det indeholdt omtrent 64 Kubikfod Ved foruden Grenene. Den kanadiske Asp udstaaer vore Vinde, har af Aspeart at være et temmeligt haard Ved, hvilket tilligemed dets Grene kan anvendes paa samme Maade som Poppel og Sort Aspens. Den fortjener derfor med Varme at anprises til Skov-Opelskning paa fugtige Steder, og ligeledes til at blive optaget mellem vore Huustræer og anvendt paa samme Maade som den sorte Asp.

Paa Grevskabet Christiansfæde i den saakaldte Fredskov, er anlagt en Plantase af dette Træ i en Leerbund, blandet med Sand og Muld, men som er saa sid, at der staaer klart Vand over den om Vinteren, hvoraf Træerne synes at være sygelige.

Afart. Kantet kanadisk Asp (P. canadensis ramis angulatis) med fire til fem kantede Grene og en fiin tæt ridset Bark. Burgsdorf 378. a.

Anmærk-

Anmærkning. Denne Afart er urigtigen bekjendt under Navn af Populus carolinensis, fordi den er bleven forvexlet med den efterfølgende Populus angulata. Den kantede kanadiske Asp adskilles let fra Arten selv ved en mere grenet Top, ved de i en høiere Grad kantede Grene, og ved Barken, som har finere og tættere Ridser. De unge Grene afsætte ikke Kanter, naar Træet bliver gammelt, hvorfor man finder dem her ganske runde. Derimod have de gamle Grene paa saadanne Træer en korkartet ridset Bark, som Kork-Almen, eller Mark-Lønnen. Paa den kanadiske Asp ere slige Grene glatte. Den kantede kanadiske Asp voxer ligesaa hastig som den kanadiske Asp selv; dog har Forfatteren fundet et Træ af hiin i Hr. Etatsraad og Landfoged Boyes Have i Meldorf, hvilket maatte vige den sidste i Vextens Hastighed. I Hr. Geheimeraad og Jægermester Schildens Have ved Hasseldorf findes derimod en tolvaarig kantet kanadisk Asp, som holder $12\frac{1}{2}$ Tomme i Gjennemsnit, og er 38 Fod høi, da den kanadiske Asp i selvsamme Jordbund giver kun Træer af 10 Tommers Gjennemsnit i samme Alder. Saavel Arten som Afarten beholde Bladene længere i Efteraaret end Bever- og Hvid-Aspen.

9de Art. Græsk Asp (Populus græca Hort. Kew.) har hjertedannede og glatte Blade med smaae runde og fra hinanden staaende Takker paa Randen og tvende Kjertler ved Grunden. Stilken er fladtrykt, men Grenene trinde. Burgsdorf. 380.

Benævnelse. Tydsk: Athenienſiſche Pappel. Burgsdorf Anleitung 2 Theil Pag. 178. No. 380. Fransk: Peuplier grec, Peuplier d' Athènes. Engelsk: Athenian Poplar.

Voxested. Paa Øerne i Archipelagus. Den findes hos os i flere engelske Anlæg og i den botaniske Have ved Charlottenborg.

Formerelse. Den kan skee ved Stikker, Stavre og Rodskud.

Blomstertid. Først i April.

Udførligere Beskrivelse. Den græske Asp har megen Lighed med Bever Aspen. Dens Grene ere brune, ligesom paa denne, og Bladøjnene ligne fuldkommen dem paa Bever Aspen. Den har og Bever Aspens Rakler. Vexten af det hele Træ er imidlertid rankere, og det lider let af Vinden. Bladene ere rundbladne, glatte, snart saugtakkede, snart rundtakkede og undertiden heelrandede. De ende sig i en heelrandet Spidse, have tre Nerver, som forene sig i Bladets Grund, ere paa Overfladen mørkegrønne og neden under lysgrønne. Bladstilkene ere fladtrykte, og næsten af lige Længde med Bladet. Grunden af Bladet er paa Overfladen forsynet med 2 Kjertler, og enhver Saugtakke har en Kjertel.

Oekonomisk Anvendelse. Dette Træ er endnu lidet kjendt hos os. Saameget veed vi med Vished, at det taaler meget vel vor Vinter og har et skjønt Udseende formedelst sin ranke Vext. Om det derfor ikke bliver en Rekrut for vore Skove, saa er det dog et skjønt Træ, som Grækenland har skjenket os til vore Naturhaver. Det udkræver en god Jord og Læ.

10de Art.

10de Art. Forskjelligbladet Asp (Populus heterophylla Lin.) med hjertedannede Blade, hvoraf de, som sidde yderst i Toppen, ere duunede, men alle uden Kjertler ved Grunden; Bladstilkene ere kun lidet sammentrykte, og Grenene fuldkommen trinde. Wilden. Berl. Baum S. 223. Burgsdorf. 379.

Benævnelse. Tydsk: Die herzblättrige Poppel, die verschiedenblättrige Poppel. Fransk: Le Peuplier à grandes feuilles en forme de coeur. Engelsk: Various leav'd Poplar Tree.

Voxested. I Virginien og Neuyork. Er endnu ej forekommen Forfatteren i Dannemark. I Aaret 1765 blev den bekjendt i Engelland ved Fothergill.

Anmærkning. Den forskjelligbladede Asp taaler ej vel Kulde, og synes derfor ikke at kunne anprises til Opelskning i Dannemark. Forfatteren har allene anført den for at vise dens Forskjellighed fra den kanadiske Asp, hvormed den hos de fleste Plantekyndige er bleven forvexlet. Aarsagen til denne Vildfarelse ligger uden Tvivl i de af Linnée anførte Synonymer af Du Hamel og Gronovius, som høre til tvende særskilte Aspearter.

11te Art. Karolinsk Asp (Populus angulata) med hjertedannede, glatte Blade og vingekantede Grene. Burgsd. S. 384.

Balsam Pappel. Mill. Gartner-Lexicon No. 5.

Vir-

Virginisk Pappel Du Hamel arbr. T. 11. p. 178. No. 9. f. 9.

Wangenheims Beyträge S. 85.]

Benævnelse. Tydsk: Eckige Pappel. Karolinische Pappel. Fransk: Peuplier de Caroline. Engelsk: Carolina Poplar Tree.

Vøxested. Nordamerika i Provindsen Carolina.

Anmærkning. Den karolinske Asp findes endnu ikke i noget engelsk Anlæg hos os, saavidt det er Forfatteren bekjendt. I Engelland og Holland viser den sig kjelen og forfryser ofte lige ned til Jorden. Professor Wildenow beretter ogsaa, at den stedse viser sig kuldskjær omkring Berlin. I Dresden hos Hr. Hofgartner Seidel har Forfatteren seet en karolinsk Asp, som udholdt de der værende Vintere, men stod ogsaa her meget beskjermet i Sydost for et Drivehuus. Wangenheim fortæller os om den karolinske Asp, som han kalder den sorte virginiske Asp, at den i Virginien og Maryland opnaaer en betydelig Høide og Tykkelse i en feed og fugtig Jordbund, at den blomstrer der i Begyndelsen af Maj, bærer modent Frøe mod Slutningen af Junius, og at det har et hvidt og let Ved. Barken er askegraa; Grenene saa stærkt kantede, at de ved at overskjæres forestille en femkantet Stjerne. Bladene paa de unge Skud ere meget store. Forfatteren har nogle Blade for sig, som ere 8 Tommer lange og 7 Tommer brede. Deres Figur er slang hjertedannet og noget

noget tilspidset. Deres Rand, Spidsen undtagen, er krogtakket, og hver Takke forsynet med en Kjertel; Fladerne ere glatte, dog have de nyeligen udviklede Blade, paa unge Skud, fine og hvide Haar paa Underfladen. Bladstilken er glat, fladtrykt af 3 Tommers Længde, og ovenpaa, hvor den forener sig med Bladet, besat med 2 Kjertler.

Den karolinske Asp lader sig vanskeligen stikke. Man bør derfor vel tildække de plantede Stikker med Mos, og søge at holde dem bestandigen fugtige. Hr. Hofgartner Seidel har fundet det af god Virkning at lægge Stikkerne i Vand i en varm Stue, indtil Bladøjnene ville aabne sig, og dernæst plante dem i en løs Jord, hvori de ligeledes udsættes for middelmaadig Varme. Herfra udplantes de da i det Frie.

Syvende Kapitel.

Pilearternes Beskrivelse i Særdeleshed.

Første Art. Tvekjønnet Piil (S. hermaphroditica) har glatte saugtakkede Blade med Kjertler paa Stilkene; Raklerne have under hvert Skjæl tvende Handele tilligemed een Hundeel.

Voxested. Skal findes i Følge Linnées Beretning ved Upsal, efter Raj, Hudson og Aiton i Engelland, og efter Roth i Oldenburg.

Blomstertid. Noget tidligere end den laurbærbladede Piil.

Udfør-

Udførligere Beskrivelse. Denne Piil skal blive til et Træ med blegguulrøde Grene. Bladene ligne de af den laurbærbladede Piil, men have fordybede Aarer. Overfladen er sædvanligen besat med mange smaae Galæbler, og i Følge Roths Bemærkning flitede paa deres Underflade, medens de ere unge. Raklerne ere laadne, og, efter Roth, Støvnaalene lidet længere end Frugtbøren, som har en Griffel, tvende Ar og en ulden Frugtknude. Linnée anfører i Flora Suecica, at denne Piil i Aaret 1755 havde ingen Støvnaale i Hanraklerne, men i deres Sted Spor til tvende Støvknoppe, hvoraf en paa hver Side af Honninggjemmet.

Anmærkning. De Svenske Plantekyndige ere nu eenige om, at det Træ, som Linnée udgav for sin Sal. hermaphroditica, er kun en Afart af den laurbærbladede Piil, og udmærker sig ved tvekjønnede Kroner med 2 til 5 Støvnaale. I den botaniske Have i Upsala findes det nu, og her bærer det kun allene Hunrakler. Da der gives flere Pilearter med tvekjønnede Kroner, saa er det at formode, at der indbefattes under Forfatterens Salix hermaphroditica flere Arter.

2den Art. Glat Piil (S. triandra) har oval lancetdannede glatte, saugtakkede Blade med halvhjertedannede Biblade. Støvnaalene ere tvende og Frugtknuden glat. Reit. og Abel. Tavle 26. Curt. Flor. Lond. fasc. 62. Hofm. Sal. p. 45. Tab. 9. 10. f. 1. 2. 3. 4. og Tab. 23. f. 2. a. b. Gmel. Sib. 1. p. 155. Tab. 34. Fig. 3.

Benævnelse. Dansk: Bindpiil. Tydsk: Buschweide, Erdweide, Pfahlweide. Engelsk: Smooth Willow, The grayſh Bark Willow. Fransk: Le petit Saule à feuilles de Laurier.

Vores

Voxested. I Schweitz, Siberien, Tydskland, Engeland og flere Europæiske Lande ved Aaer og Bække. Hos os i Haver og levende Gjerder, i Sjelland, Fyen, Sønder og Nørre Jylland.

Blomstertid. Først i Maj.

Udførligere Beskrivelse. Stammen sædvanlig buskartet, af Mands Høide, sjelden som et Træ af 12 til 16 Fods Høide med en graaagtig Bark. Grenene oprette, meget lange paa unge Buske, korte paa store Træer, seje, grønne med et graaagtigt eller guult Skjær, men enten grønne eller rødbrune, medens de ere unge, og noget kantede mod Spidsen. Bladøjnene aflange og lidet tilspidsede, tonervede, eenskællede, undertiden kløftede og bruunagtige. Blomsterøjnene af lige Figur som hine, men større og sidde afvexlende mod de øverste Ender af Grenene. Bladene lancetdannede og tilspidsede mod begge Ender. De ere ovenpaa mørkgrønne, glatte, glindsende, og neden under lysere, have alle en bruskartet, saugtakket Rand, og korte, randede Stilke med 2 eller 4 eller flere Kjertler, undertiden paa smaae Stilke, ved Bladets Grund. Bibladene paa de unge stærke Skud meget store, have ovenpaa nu og da Kjertler, og ere sædvanligen affaldne for neden paa Grenene. Hanraklerne oprette, tynde, laadne, førend Udviklingen egledannede, siden cylindriske. Skællene ægdannede, fra hinanden staaende, haarige, af Støvnaalenes Længde og grønguule. Støvnaalene 2 til 3 under hvert Skæl, hvoraf den mellemste sædvanligen den længste; de ere alle forneden haarige og bære paa Spidsen rundagtige topungede, gule Støvknoppe. Honninggjemmet dobbelt, eet foran tilrundet, buttet, guulagtigt, og et andet bag til, som er smækkert, har oventil et lidet Hoved og ved Grunden en grønagtig Farve. Hunraklerne ere dannede som Hanraklerne, undtagen at de ere mere grønladne. De sidde begge paa korte næsten siltede Stilke forsynede med 3 til 4 ægdannede lancetformige og neden under haarede Blade. Frugtbøren med en aflang, glat, grøn Frugtknude, som har et kort Griffel med tvende kløftede hvide Ar.

For-

Formerelse. Skeer meget let ved Stikker og Stavre.

Oekonomisk Anvendelse. Den glatte Piil omtales hos de fleste Forfattere som et Busktræ; men paa flere Steder har jeg fundet det som store Træer af 30 Fods Højde. Dets Baand ere seje og bruges til Kurvearbejde. Heraf haves en Afart med hvidbarkede Grene i Egnen omkring ved Hadersleben. Man sætter der megen Priis paa den, da man betjener sig af dens Grene uden at afbarke dem, og fletter dem saaledes i brune Vognkurve for at frembringe dermed forskjellige Figurer. Den glatte Piil kan trives i ethvert Jordmon, og taaler Vinden, men ingen Skygge. Hr. Professor Hofmann i Gøttingen har fundet Afkogningen af denne Piils Bark ligesaa ypperlig mod Koldfeber, som den af laurbærbladet Piil. Rensdyret æder Bladene af den glatte Piil med Begjerlighed.

Anmærkning. Den glatte Piil er aftegnet hos Reiter og Abel for Salix amygdalina, og under dette Navn synes den ogsaa at være anført hos Lilieblad i den sidste Udgave af hans Flora.

3die Art. Fiintakket Piil (Salix undulata) Bladene ere lanceetdannede, ved Grunden tilrundede, tilspidsede for oven og have en fiin saugtakket Rand. Bibladene halvhjertedannede. Handelene ere tvende og Frugtknuden laadden. Burgsd. 547. Ehrh. Beitr. 6. Side 101. Wild. Berl. Baum 4. Side 332. Miller Dict. 6. Du Hamel. Tom. 2. p. 244. No. 2.

Benæv-

Benævnelse. Dansk: Blaapiil; i Vendsyssel Baandpiil. Omkring ved Aalborg Poppiil. Tydsk: Wellenförmige Weide, Mandelweide, Pfirsichweide, Schälweide, Schlickweide, gemeine Korbweide. Engelsk: Almond leaved Willow. Fransk: Saule à feuilles d' amandier.

Voxested. I Jylland, fornemmelig i Vendsyssel og Thye. I Holsteen ved Elven.

Blomstertid. Først i Maj.

Udførligere Beskrivelse. Den fintakkede Piil kommer nær til den foregaaende. Begge afskyde de Barken paa Bullen, begge ere de trehannede, begge have de lancetdannede, glatte og saugtakkede Blade, som ere blege paa Underfladen, og have Kjertler ved Grunden paa Overfladen; men ikke desto mindre ere de dog væsentlige forskjellige. Den fintakkede Piil adskiller sig ved længere, mere tilspidsede, og mere trekantede Bladøjne, ved Blade, som ved Grunden ere tilrundede, have fine Saugtakker, og en svag bølget Rand, ved Rakler, som ere kortere og hvori Blomsterne sidde tæt tilsammen, og endelig ved en hvidhaaret Frugtknude. Bladene ere imidlertid megen Forandring underkastede. De unge og ſkrodige Skud fremkomne efter Kapning, have en ægdannet eller aflang Figur, en stærk bølget og grovtakket Rand, en blaagraae Underflade, en Brede af 2 Tommer, en Længde af 3 Tommer og ere haarede i Begyndelsen af Udviklingen.

Oekonomisk Anvendelse. Den fintakkede Piil trives i alt Slags Jordmon, dog faaer den stærkest Vext paa fugtige Steder; den modstaaer meget vel Stormvindene og haard Vinterkulde, hvorpaa haves et overbevisende Exempel i Degnens Have i Raabjerg ved Skagen, hvor denne Pileart udstaaer lige saa got de der værende stærke Havvinde, som Asken og Sort Aspen. I Thye og Vendsyssel findes

des heraf store Træer, som vise, at den udbreder sig meget i Toppen, hvilken nu og da maa noget kappes, dersom den staaer paa vindaabne Steder, for desto bedre at kunne imodstaae Stormvindene. I Hr. Tøstings Have paa Diernis i Thye findes heraf et 17 Aars gammel Træ, som er 1 Alen i Omkreds og over 9 Alen høj. Denne Pileart er en af de fordeelagtigste til at anlægge Pile Plantaser af for at trække Baandstager. Man bruger den hertil med stor Fordeel i det Holsteenske, og Erfarenhed har viist, at 1 Morgen Land eller 150 Qvadrat Roder beplantet med denne Piil kan give en Indtægt hvert tredie Aar af 150 Rdlr. Man opelsker den da af korte Stikker eller Stager, som staae kun 3 til 4 Ojne over Jorden og 1 Alen fra hinanden. Disse kunne dernæst kappes hvert tredie eller fjerde Aar til Baandstager. De aarige Skud ere ogsaa ypperlige til Kurvearbejde. Hr. Gleerup til Knudseje i Vendsyssel har heraf meget smukke Alleer i sin Have, som han lader kappe hvert tredie eller fjerde Aar, en halv Alen over Jorden, og faaer derved de ypperligste Baand. Træet er temmelig haardt, og kan anvendes til adskillige Huusredskaber og til Stavetøj for Heste. Man seer heraf, hvormeget den Pileart fortjente almindelig at udbredes hos Landmanden, og hvor mangt et dødt Gjerde eller sumpigt Sted derved kunde blive frugtbringende.

Anmærkning. I den sidste Udgave af Hr. Doktor Lilieblads Svenske Flora anføres en Salix triandra, som synes at være den her afhandlede fintakkede Piil.

4de Art.

4de Art. Laurbærbladet Piil (Salix pentandra). Bladene ovale, glatte, med kjertelartede Saugtakker. Raklerne med 2 til 5 Handele under hvert Skæl. Fl. D. 943. Reiter og Abel Tavle 34.

Benævnelse. Dansk Piil, Tydsk Piil, Vellugtende Piil, Laurbær Piil. Bæger. Norsk: Lyster-Vie, Jsler-Vie, Hißeren. Tydsk: Wohlriechende Weide, Baumwollenweide, Strohweide, Bitterweide, Jålster, Jolster, Halster, Hilster, Wilster-Juster-Lorbeerblättrige Weide, glatte Saalweide, Wildeweide, Schaafweide, Fieberweide, Faulweide. Engelsk: The sweet scented Willow. Fransk: L'osier rouge.

Voxestedet. Almindelig i Norge, sjelden i Dannemark paa fugtige og sumpige Steder, ved Aarslev tæt ved Aarhuus, i Lundehuus-Mosen ved Kjøbenhavn og paa flere Steder. Undertiden findes den ogsaa opelsket i Haverne, saasom ved Kundseje i Vendsyssel, og i Hr. Pastor Bruuns Have i Skast.

Blomstertid. Henimod Midten af Maj.

Udførligere Beskrivelse. Stammen kan opnaae 12 til 16 Fod i Højden og 1 til 2 Alen i Omkreds, men sædvanlig danner den i Kærene 3 Alens høje Buske. Barken paa den gamle Bull dybt og smal risset, paa den unge Stamme og Grenene graaagtig. Disse ere udspærrede af hinanden, ligne meget dem af Seljen i Vext og give glindsende, seje, snart gule eller røde, snart mørkgrønne aarige Skud. Blad- og Blomsterøjnene ægdannede og de største af alle Pilearter. Bladene ovale, noget tilspidsede, paa Huntræerne spidsere end Hantræerne, undertiden 3 Tommer lange, 1½ Tomme brede, mørkgrønne ovenpaa, i Lugt og Smag Laurbærbladene noget lige, sidde paa korte og med smaae

braun-

bruunagtige Kjertler forsynede Stilke. Hanraklerne ere korte, tykke, sammensatte af ovale, haarede og oventil krumme Skæl, hvoraf ethvert med 2 til 5 Handele, som ere længere end Skællene. Hunraklerne længere, tyndere, med smallere og mere bruunrøde Skæl. Frugtknuden glat og indbefatter meget snokrigt Frøe.

Formerelse. Ved Stikker og Rodskud, dog ogsaa ved Stager.

Oekonomisk Anvendelse. Den laurbærbladede Piil er meget agtet i engelske Anlæg formedelst dens skjønne, store og vellugtende Løv og Rakler. I Vendsyssel er den meget bekjendt, for at kunne modstaae Vinden og Vinterkulde. I Knudseje Have findes deraf mange store Træer, hvoraf haves et af $2\frac{1}{2}$ Alens Omkreds og 12 Alens Højde. Barken af de unge Grene er krydret, bitter, og med Nytte bleven brugt mod Orm istedetfor China i Følge en Hartmanns og Gunzes Forsøg. Vedet bruges til at brændes og knaser meget stærk i Ilden. Blomsterne søges begjerlig af Bierne. Fnokket af Frøet kan anvendes som Bomuld, og er bekjendt i Tydskland under Navn af Markisk og Thüringsk Bomuld, deels til at stoppe ud med, deels ogsaa til at gjøre Klæder af. See herom Hanov. Magazin og gelehrte Bejträge zu den Braunschweigischen Anzeigen 1769.

Anmærkning. Om den tvekjønnede laurbærbladede Piil see den første Art. Foruden denne Afart findes endnu en anden med ægdannede Blade og med 6 til 12 Støvnaale, hvorfor den faaer Navn af

af den mangehannede laurbærbladede Piil. (Salix pentandra polyandra).

5te Art. Guul Piil (Salix vitellina) med ovale lancetdannede Blade, som ere mod begge Ender tilspidsede, ovenpaa glatte, forneden hvidagtige, og have bruskartede Saugtakker paa Randen. Hofmann Salic. p. 57. t. 11. 12. f. 1. 2. 3. t. 24. f. 1. Reitter og Abel Tab. 28.

Benævnelse. Dansk: Guul Piil, Guul Vie, Guld Piil. Tydsk: Gelbe Weide, Gelbe Bindweide, Bandweide, Gelbe Kieferweide, Gelbe Haarweide, Perlweide, Berlweide, Dotterweide, Goldweide, Rothe braune Weide, Zähe Weide. Engelsk: The Osier, the Yellow or Gold Willow. Fransk: Osier jaune, le franc Osier.

Voxested: I den mildere Deel af Europa ved Floder, Aaer, Bække og Grøfter. Findes hos os i adskillige Planteskoler, saasom ved Annebjergsgaard i Odsherred og paa flere Steder.

Blomstertid: Imod Midten af Maj.

Udførligere Beskrivelse. Den gule Piil giver Træer af betydelig Størrelse med guulagtige Grene, hvis aarige Skud ere i Spidsen lidet laadne og paa Hunnen ofte nedhængende. Blad- og Blomster-Ojnene bestaae af en ægdannet, tilspidset, kløftet, guulagtig Klappe, mod Spidsen sædvanlig lidet laaden, og mod Randen med tvende ophøjede Linier. De unge Blade ere silkelaadne paa deres Underflade, og tyndhaarede paa Overfladen; de gamle derimod neden under kun blaagraae og ovenpaa grønne og glatte. Saugtakkerne ere kjertelartede og brune.

Stilken kort og undertiden forsynet med tvende brune kjerteldannede Punkter. Han- og Hunraklerne midt paa de aarige Skud, i Begyndelsen af Blomstringen oprette, dernæst nikkende, cylindriske, smekkre og svagt haarede. De sidde paa en filtet Stilk, omgivne af 3 til 4 aflange, paa Randene og Nervene haarede Blade, som have en bruunagtig tilbagebøjet Spidse. Raklernes Skæl mod Spidsen og ved Grunden haarede. Støvnaalene tvende, længere end deres Skæl og forneden omgivne af et dobbelt guult Honninggjemme, hvoraf det indvendige næsten ægdannet, kløftet og kortere end det udvendige, der er lige bredt. Frugtbøren har en ægdannet, glat Frugtknude, et kløftet kort Griffel med tvende indskaarne gule Ar.

Formering. Den lader sig behandle, som de øvrige Pilearter, og tager til Takke saavel med fugtigt som tørt Jordmon, men elsker dog fornemmelig det første.

Oekonomisk Anvendelse. Formedelst dens seje og lange Skud kunde denne Piil anprises til Planteskole paa fugtig Grund, hvortil den og findes anvendt paa adskillige Steder i Tydskland og Engeland. Omkring ved Nordhausen har Forfatteren ogsaa deraf fundet meget store Træer med nedhængende Grene i en tør og sandig Jordbund. Den giver de bedste Vaand til Kurvefletning og de ypperligste Grene til Baandstager. Frøets Fnok bruges paa selvsamme Maade som den laurbærblade Piils. Med Barken kan ogsaa frembringes adskillige Farver. (See Siefert II. 104.) Denne Piil er endnu lidet kjendt hos os. Haller holder den for en Afart af den hvide Piil.

Anmærk.

Anmærkning. Man har heraf en Afart med rødladne Grene, som er uden Tvivl Abels og Reiters Salix purpurea.

9te Art. Mandel Piil (S. amygdalina) har lancetdannede, saugtakkede, glatte og stilkede Blade.

Benævnelse. Dansk: Mandelpiil. Norsk: Fager Vie. Fransk: Le saule amandier. Engelsk: Almond leav'd Willow.

Voxested. Er ej forekommen Forfatteren i Dannemark, hvor Kylling, Holm og Müller ikke heller har fundet den. Gunner anfører i hans norske Flora, at den voxer i Nordlandene ved Tromsøe i Tensnes Præstegjeld. I Tydskland, Schweitz, Frankerig og Engeland findes den ved Aabredder og andre fugtige Steder.

Blomstertid. Ubekjendt.

Udførligere Beskrivelse. Der herske Uvished om Mandel Pilen er en særskilt Art fra den glatte Piil, da hverken Linnee eller Haller, Villars, Lightfoot og flere har seet dens Fruatdele. Du Roi, Leers, og Wildenow med andre har fundet Hunrakler; men formodentlig var det Hunnen af den glatte Piil, da denne og Mandelpilen have Blade, som ligne hinanden aldeles i Dannelse og Udseende, og skal alleneste være forskjellige deri, at den sidstes Blade blive længere, bredere og opnaae undertiden en Fods Længde og 1½ Tommes Brede. De, som antage Mandel Pilen for en særskilt Art fra den glatte Piil, stemme alle deri overeens, at den ej bliver til et meget højt Træ, at Bladene paa deres underste Flade er hvidaagtige med farvede fremstaaende Aarer, at Bibladene er smaae men størst under de øverste Blade og at de unge Skud ere rødagtige, ligesom

ligesom Øjnene, der have en kort haaret Spidse. Figuren i Flora Lapponica, som Linnée har henført til Mandel Pilen, synes ej at høre her hid, hvilket og bemærkes i den Engelske nye Udgave af denne Flora. Du Roi beretter, at Hunraklerne ere 4 Tommer lange, og have uldede Stilke. Man paastaaer ogsaa at have seet Hanraklerne med tvende Støvnaale.

Oekonomisk Anvendelse. Grenene skulle være meget seje, og bruges med stor Fordeel til Kurvearbejde. Barken skal have en behagelig Smag, og Gleditsch foretrækker den for Qvassia og Chinabark til at læge den kolde Brand med.

7de Art. Ægyptisk Piil (Sal. ægyptiaca) har lancetdannede, næsten heelrandede Blade, med halvhjertedannede Biblade. Raklerne ere laadne og Blomsterne tohannede. Forskål. Flor. ægypt. arab. p. 170.

Benævnelse. Dansk: Ægyptisk Piil. Arabisk: Bân eller Chalaf.

Voxested. I Ægypten.

Anmærkning. Den ægyptiske Piil skal baade findes som Busk og Træe af middelmaadig Størrelse med glatte røde Grene, hvis Blade have faa og næsten ukjendelige Saugtakker. Bibladene findes allene under de yngere Blade, da de under de ældre ere affaldne. Af Hanraklerne destilleres i Ægypten og Arabien et vellugtende Vand, som skal være overmaade kjølende og styrkende, og som bruges der meget i hidsige Febre. De bladfulde Grene hænges op om Natten i Sovkammerne for at lokke Fluer

Fluerne til at sætte deres Ureenligheder derpaa, hvilke sidste bruges halv granviis med Koldpis, som et Specificum. Den ægyptiske Piil er ikke, saavidt Forfatteren veed, bleven opelsket i nogen Europæisk Hauge. Den Pileart, som har været bekjendt hos os under dette Navn, har ej været Sal. ægyptiaca, men S. purpurea Linnéi, saa at alt, hvad man har sagt og skrevet om hiin, tilkommer denne.

8de Art. Skjør Piil (S. fragilis) har ægdannet-lancetformige, glatte, paa Overfladen glindsende og stilkede Blade. Stilkene ere forsynede med tandagtige Kjertler. Reitter og Abel. Tavle 27. Hofmann. Sal. tab. 37.

Benævnelse. Dansk: Skjørpiil, Knækpiil, Rødvægier, Isterpiil, Glaspiil. Norsk: Skjørviepiil. Tydsk: Brech- oder Bruchweide, Sprockweide, Spröchweide, Sprödelweide, Knackerweide, Glasweide, Rastweide, Felber-Krachweide, Mürbe Weide, Stoßweide, Bitterweide, Fieberweide, Hohe Bachweide. Engelsk: Crack Wiliow. Fransk: Le Saule fragile. Le saule cassant.

Voxested. Er hos os den almindeligste af alle Pilearter, findes næsten i alle Gjerder og Bønderhaver, og kommer fort i alt Slags Jordmon; dog trives den bedst paa fugtige Steder i god Jord.

Blomstertid. Mod Midten af Maj.

Udførligere Beskrivelse. Skjør Pilen giver meget store Træer med risset Stamme og graaagtige Grene, hvis unge Skud brække let af, hvor de forene sig med de ældre Grene,

Grene, og ere fornemmelig mod Efteraaret rødagtige. Bladøjnene ere aflange, glatte, og bestaae af et tonervet Skæl. Bladene paa deres Overflade glindsende, og mørkgrønne, neden under lysere med grønne fremstaaende Aarer. De yngere Blade ere derimod lysgrønne og glindsende paa begge Sider, og haarede paa Randen. De nederste Blade paa Grenene vige de øverste i Størrelse og have en omvendt ægdannet Figur. Raklerne ere cylindriske, sidde paa korte Stilke, omgivne af 3 til 4 Blade, og ere sammensatte af guulgrønne Skæl, haarede paa Spidsen. Støvnaalene tvende, og efter Villars undertiden fire. Frugtbøren ægdannet, tilspidset og glat.

Formerelse. Ved Stavre og Stiklinger, som slaae meget let Rødder.

Oekonomisk Anvendelse. Grenene ere overmaade skjøre, hvorfor de ikke kunne anvendes til Baand og Kurvearbejde. De bruges derimod til Gjerdestavre, i hvilken Henseende den fortjener Opmærksomhed, da den voxer saa hastig og giver i en kort Tid gode Stavre. Hvor den staaer i levende Gjerder, brækker man dens Grene ned, og fletter dem, hvorved Gjerdet bliver tættere. Til Alleer skikker dette Træ sig meget vel, da det voxer saa hastig, og opnaaer saa betydelig Højde, men hertil vælges allene Hantræer eller ogsaa Huntræer, thi ellers saaer det sig paa de omkringliggende Steder. Barken paa de unge Grene har en behagelig Lugt, som Guulax, og er tillige bitter og sammensnærpende. Formedelst disse Egenskaber er den med Nytte bleven brugt mod Koldfeber isteden for China i Indgivter af et til to Qvintin. Blomsterne ere Bierne meget behagelige og med Roden farve Bønderfolk Æg røde ved at koge dem længe dermed. Hr. Løven har og i en

en Inaugural-Dissertation beviist Nytten af dens Anvendelse i Forraadnelses Sygdomme.

Anmærkning. Foruden den her beskrevne Art findes endnu hos os en Afart med skjørere Grene og med mindre glindsende og lige store Blade, som ere hvidladne paa Underfladen. Hiin er Salix decipiens Hofm. og denne uden Tvivl hans Salix bigemmis.

9de Art. Babylonisk Piil (S. babylonica) har lige brede lancetdannede, glatte, skarp saugtakkede Blade, og nedhængende Grene. Bruck. de Salice orient. Dav. Cent. 1. p. 71. med en Figur.

Benævnelse. Dansk: Babylonisk Piil, Grædende Piil. Tydsk: Babylonische Weide, Hangelweide, Weinende Weide, Trauerweide, Fransk: Le Saule parasol. Le Saule pleurier. Engelsk: The Weeping Willow.

Voxested. I Østerlandene, og i China. Den lærde Gronovius i Holland skal først have ladet denne skjønne Pileart komme fra Levanten i Begyndelsen af dette Aarhundrede. Den fandtes allerede for 69 Aar siden i Engelske Haver og er nu temmelig udbredt i flere Lande. Hos os sees den i adskillige engelske Anlæg, og i den botaniske Have ved Charlottenborg har man deraf et stort Træ, som i Aaret 1783 blev plantet af Bache, den da værende botaniske Gartner. Ved Siden af dette staaer et mindre, som er plantet i Aaret 1786. Moderen til

det

det sidste havde Hr. Kammerherre von der Lühe forskreven fra Engelland, og det findes nu i Søndermarken ved Friderichsberg.

Blomstertid. I Maj, naar Bladene tildeels have udviklet sig.

Udførligere Beskrivelse. Stammen træartet, opret, med en graaagtig glat Bark paa de unge Træer. Grenene runde, smekkre, nedhængende, meget lange, overmaade seje, glindsende, og rødbrune. Bladøjnene afverlende, ægdannede, tilspidsede, eenklappede, glatte, guulaatige, eller mørkebrune. Bladene lange, smale, kortstilkede, glatte, ovenpaa lysgrønne, og neden under blegere. Saugtakkerne kjertelbannede, og Stilkene have nu og da en eller anden bruunagtig Kjertel. Bibladene smaae, aflange, falde let af, og efterlade et bruunagtigt Ar. Blomsterøjnene sidde afverlende mod de yderste Spidser af Aars gamle Skud, og af lige Bygning med Bladøjnene, undtagen at de ere større. Hanraklerne har Forfatteren ej seet. Efter Loureiro skulle de være smaae, og sammensatte af ægdannede, hule og haarrige Skæl. Støvnaalene ere to, længere end Skællene. Hunraklerne, paa de her blomstrende Træer, ere cylindriske, tynde, nedhængende, af en Tommes Længde, og sidde paa halvt saa lange haarede Stilke, forsynede med 3 til 4 lige brede lancetdannede, heelrandede og glatte Blade, hvoraf de øverste ere de største. Skællene lancetdannede, haarede, fornemmelig paa Randen og af Frugtknudernes Længde. Frugtbøren har en ægdannet, tilspidset, glat Knude med tvende korte Grifler, som have kløftede Ar.

Formerelse. Ved Stikker og Stavre.

Oekonomisk Anvendelse. Den Babyloniske Piil agtes meget højt formedelst det skjønne Udseende, den har ved sine nedhængende Greene, og anvendes derfor til Siir, ved Monumenter, Gravhøje og Kildevælde. Man planter den i Almindelighed

hed ved Vand paa fugtige Steder; men Hr. Commissair Schultz i Lüneborg har erfaret, at den trives bedre i en let, tør sandig, og kalkblandet Jord. Den voxer hastig, og dens Grene kunde med Fordeel bruges til Kurvearbejde. Blomsterne og de yngre Grene anvendes i China mod Svindsot, Tandpine og ondartede Saar. I den Churfyrstelige Botaniske Have til Mannheim har et sexaars gammel Træ opnaaet 24 Fods Højde og vi have i vort Klima ligesaa overbevisende Exempler om dens hastige Vext. Det 15 aarige Træ i den Botaniske Have ved Charlottenborg er 13 Tommer i Gjennemsnittet og 34 Fod høj. Det er at beklage, at denne vakkre Pileart er saa kuldskjær, og at vore haarde Vintere kan dræbe den lige til Roden. Ja selv i de blidere Himmelegne har den ej bedre Skjebne. I Aaret 1783 forfrøs store Træer af den Babyloniske Piil i det Hannoverske, og den stærke Vinter i Aaret 1788 til 89 dræbte ogsaa store Træer af Mands Tykkelse paa Voldene i Hamborg. Den forhen omtalte Babyloniske Piil i den botaniske Have ved Charlottenborg har imidlertid meget vel udstaaet hiin sidste Vinter, og ej heller lidt noget af den strænge Kulde i Vinteren 1798 til 99. De yderste Spidser af Grenene forfryse hvert Aar, og de unge Træer lide meer af Kulden end de ældre. Det er derfor ogsaa bedre at opelske dem af Stavre end af Stikker.

Af Stedet, hvor den Babyloniske Piil voxer i Østerlandene, kan man med temmelig Vished slutte, at det er denne Piil, hvorom David synger i den 137 Psalme, naar han siger: "Hos Babylons Floder

der, der sadde vi, vi grædde ogsaa, naar vi kom Zion ihu, paa Vierne hængde vi vore Harper." Det bliver ogsaa derfor den babyloniske Piil, hvoraf Jøderne skulle tage til Løvsalernes Fest, og hvorom det hedder i tredie Mosebog 23 Kapitel 40 Vers: "og I skal tage Vier ved Bække." Naar Job (see hans Bogs 40 Kap. 18 Vers) taler om, at Behemoth søger Skygge under Vier ved Bække, da forstaaes herved uden Tvivl dette Træ.

10de Art. Rød Piil (S. purpurea). Bladene lancetdannede, ved Grunden indknebne, mod Spidsen saugtakkede, glatte, og oventil paa Grenene skievtstaaende; Hanblomsterne eenhannede. Hofman. Sal. 1. p. 18. Tab. 1, 5. Fig. 1. Tab. 23. Fig. 1. Reitter og Abel. Tab. 58.

Benævnelse. Dansk: Rødpiil, Sejpiil, Tydsk Piil, hos Schmidt ægyptisk Piil. Islandsk: Rauda-Vidir. Svensk: Rød Wiar, Tydsk Wiar. Tydsk: Gemeine rothe Weide, Rothe Banphaarweide, Schußweide, Zäheweide, Heckweide, Rosenweide, Kleine Weide, Braune Rosenweide, Strauchweide, Bachweide, Sandweide, Rothe Weide, Purpurrothe Weide. Engelsk: The purple Willow Tree, Rosenwillow, Yellow Dwarf Willow, Smooth narrowleav'd Willow. Fransk: Osier rouge de vignes. Ambre, Amerine, Marle Marceau.

Voxested. Er her ikke almindelig, og i Følge dens Navn os tilbragt fra Tydskland. I Sjelland

land findes den opelsket af den saa kaldede oekonomiske Bonde paa Bernstorfs Gods ved Siden af Kongevejen; ligeledes af Præsten Hr. Faith i Slaglille ved Sorøe. I Jylland haves den her og der saavel Øster paa, som midt i Landet. Præsten Hr. Bruun i Ikast Hamrumherred har dermed gjort levende Gjerder, og Hr. Assens i Aarslev ved Aarhuus udbreder den ogsaa i lige Henseende.

Blomstertid. Først i Maj.

Udførligere Beskrivelse. **Stammen** er sædvanlig buskartet, sjelden træartet og da af Mands Højde med en graaagtig sprukken Bark. **Grenene** runde, smekkre, tynde, meget seje, glindsende, med en rødagtig eller højrød eller blaaagtig eller olivfarvet Bark og med en svovlguul Bast. **Bladøjnene** ere snart afvexlende, snart modsatte, over og under Blomsterøjnene, som sidde mod Spidsen af de aarige Skud. De ere begge aflangt æghannede, bestaae af et glat, tonervet kløftet Skæl, som er af Grenens Farve, og haver nedentil tvende smaa Knuder, furede paa Midten. **Bladene** midt paa Grenene altid afvexlende, undertiden forneden og mod deres Spidse modsatte, snart oventil noget bredere og der dybere saugtakkede end forneden, snart lige brede lancetdannede og næsten heelrandede. Sædvanligen ere de paa den øverste Flade blaaladne, grønne, nedenunder blaagraae, med en guul eller bruunagtig Nerve og mod Lyset med gjennemsigtige Aarer. **Bladstilkene** korte, halvrunde med en Rende ovenpaa, forneden bredere og undertiden optrykte til Grenene. **Han- og Hunraklerne** cylindriske, stive, oprette, undertiden indbøjede, have en kort filtet Stilk, og forneden 3 til 4 lancetdannede og undertiden randhaarede Blade. Deres Skæl ere ægdannede, haarede, og paa Spidsen først rødagtige, siden brune og dernæst sortladne. **Hanraklerne**, førend de udspringe, sortbrune, filtede, dernæst rødagtige, og siden pomeranzgule. **Hunraklerne** derimod under Blomstringen guulagtige, og siden sortladne. En **Støvnaal** sidder under hvert Skæl, dobbelt saa langt som dette, og med en tilrundet firkantet Støv-

knop

knop, der i Begyndelsen er rødagtig, siden pomeranzguul, og til Slutning sort. Frugtbøren med en ægdannet, silkelaaden, stilkløs, og blegrøn Knude. Griffelet er meget kort og har tvende kløftede auulagtige Ar, som siden blive mørkbrune. Honninggjemmet cylindrisk, afstumpet og guult.

Formerelse. Skeer meget let ved Stikker.

Oekonomisk Anvendelse. Rød Pilen fortjente at blive almindelig udbredt hos Landmanden, da den af alle Pilearter giver de fleste og sejeste, længste, og bedste Grene til Kurvefletning, til Bikubers og Straaekurvers Binding, og til Tagets Befæstelse paa Husene, hvortil man fornemmelig i Sverrig skal betjene sig af den. Man kan ogsaa dermed ypperlig befæste Diger og Aabredder, ja den trives selv i de tørreste Sanddiger, naar man sætter Stikkerne ind imellem de underste Rader af dets Grønsvær. Til levende Gjerder skikker den sig og fortrinlig fremfor andre Pilearter, da den er saameget buskartet. Bladene og Barken ere overmaade bittre, hvorfor den kaldes paa Fransk Amerine. Paa Grenene findes de saa kaldede Pileroser, som ere foraarsagede af Insekter.

Hos Linnée findes en Pileart under Navn af Salix Helix, som voxer i den sydlige Deel af Europa. Den angives af Linnée at være forskjellig fra den røde Piil i Henseende til Bladenes Figur og deres Stilling. De skulde være lancetdannede, lige brede, og hinanden modsatte mod Spidsen af Grenene, da de paa den anden ere det kun mod den nederste Deel af Grenene; men man finder disse For-

skjellig-

skjellighedet paa et og samme Træ af den røde Piil, hvorfor det er at formode ligesom og Ehrhart, Hofmann og Curtis med flere paastaae, at Salix Helix er den samme som S. purpurea. I Linnei Herbarium findes ej heller noget Exemplar af Sal. Helix, som er forskjellig fra S. purpurea. Adolph Murray fandt ogsaa paa hans Reise i Frankrig, at den der værende Sal. Helix var den samme, som stod i den Upsalske Have under Navn af Sal. purpurea.

11te Art. Liggende Piil (S. incubacea) har lanceldannede, næsten heelrandede og paa Undersladen silkelaadne og glindsende Blade med lanceldannede Biblade.

Salix depressa Hofm. sal. p. 63. T. 15. 16. Reitter og Abel: Salix rosmarinifolia. Tab. 59.

Benævnelse. Dansk: Vieriis. Norsk: Quiitgrøn, Viekrat.

Voxested. Allevegne i Dannemark paa fugtige og sumpige Steder i Skove, i Kære og Moser, men kan og trives i tørt sandigt Jordmon.

Blomstertid. I Begyndelsen af Maj.

Udførligere Beskrivelse. Roden lige nedgaaende med flere rødladne Grene. Stammen buskartet, af en eller to Fodders Højde med nedliggende Grene, der ere grønagtige forneden, og rødbrune og laadne mod Spidsen. Blad- og Bladøjnene ægdannede, afvexlende, tonervede, kløftede, snart dunede, snart glatte og rødagtige. Bladene under deres Udvikling haarede paa Overfladen. De ældre derimod, og i Besynderlighed dersom Træet staaer

paa

paa fugtige Steder, glatte og grønne. Paa de frodige aarige Skud ere de af en Tommes Længde og en halv Tommes Brede og derover. Paa de mindre Skud, og hvor Træet er forknyttet, ej eengang halv saa store. Randen lidet tilbagerullet, sædvanlig tandløs, men ogsaa paa Bladene af de stærke Skud saugtakkede. Bibladene ere paa deres Over- og Underflade ligesom Bladene, og sædvanlig affaldne neden paa Grenene. Han- og Hunraklerne findes mod Spidsen af Grenene, ere før Blomstringen kugledannede, dernæst cylindriske, oprette, laadne, sidde paa en liden Stilk, af Raklernes halve Længde, med 4 til 6 lancetdannede, oven paa glatte, neden under og paa Spidsen haarede smaa Blade, som ere fiint saugtakkede forneden. Raklernes Skæl aflange, langhaarede med rødagtige Spidser. Honninggjemmet cylindrisk, udskaaret, glat, og af Skællenes halve Længde. Støvnaalene tvende, gule, og længere end Skællene. Frugtbøren ægdannet, silkelaaden og taber sig i Griffelet med to kløftede Ar.

Plantemaade. Den nedliggende Piil lader sig formere ved Stikker og ved Rodskud.

Oekonomisk Brug. I Jylland anvender man den til Koste. Den fæster ogsaa herlig sandige Diger, som opsættes i skarpe og tørre Egne, hvilket Erfaringen har viist ved Tiisvilde Sandflugt i Sjelland. Man tager den til dette Brug med Grønsvær og Jord, hvor den voxer, og sætter den neden i Diget. Jo tørrere Stederne ere, hvor man tager den, desto sikkrere slaaer den an. Dens Grene ere seje; men sjelden opnaae de den Længde, at de kunne bruges til Kurvearbejde. Naar man derfor vil plante Piil paa Diger i denne Henseende, vælges hellere andre Pilearter, hvoraf man kan forvente lige Virkning og mere Nytte. Kreaturene æde begjerligen Bladene og de unge Qviste, hvorfor man altid

dit

der finder dem ofte afædte lige til Jorden, hvor den staaer paa Græsgange. Planter man denne Piil i Haverne, kan den skyde over 2 Alens lange Skud, og faaer større og tillige glattere Blade, men som dog altid blive lancetdannede og tilspidsede.

12te Art. Krybende Piil (S. repens) har lancetdannede heelrandede og næsten glatte Blade og en krybende Stengel.

Benævnelse. Dansk: Vieriis. Norsk: Krypvie, Vesselvie.

Blomstertid. Den samme som den forrige.

Voxestedet. Paa fugtige og sumpige Steder tilligemed næst foregaaende.

Udførligere Beskrivelse. Roden er lig den forriges, og giver glatte rødagtige og seje 2 til 3 Tommer lange Grene og derover, der slaae Rødder forneden. Blad- og Blomsterøjnene som paa den liggende Piil, undtagen at de ere mindre. De unge Blade glatte paa Overfladen, haarede paa Underfladen, men de ældre hvidgraae forneden. Vibladene lancetdannede, ovenpaa glatte, og nedenunder haarede. Han- og Hunraklerne af samme Bygning, som paa den foregaaende, men mindre og de sidste slatne (Laxa) med glatte Frugtknuder. Naar man undtager Størrelsen og Laadenheden, komme disse tvende Arter hinanden meget nær, og Spørgsmaal bliver det, om de ikke ere Afarter af hinanden, frembragte ved forskjelligt Jordmon, hvori de voxe. Ved at dyrke disse tvende Arter i Haverne, vil man først kunne overbevise sig om de ere virkeligen forskjellige Arter.

Oekonomisk Anvendelse. Kreaturene æde Løvet og de unge Skud af denne Pileart; for Resten er den for liden, at den, som Træart kunde opelskes til nogen Nytte.

13de

13de Art. Graariis Piil (S. fusca) har Blade, som ere ovale, heelrandede, ovenpaa mørke, noget laadne, nedenunder filtede, og glindsende. Bibladene ere ægdannede.

Raj Syn. 3. p. 447.

Linnei Ølandske Reise Pag. 206. Hans Skaanske Reise 222. 237. Ligthfoot. Flor. Scot. p. 604. n. 12. Du Roi Harbkesche Baumzucht. 2 B. Pag. 408, hvor Linnei og Gmelins Citationer udelukkes. Viborgs Afhandling om Sandvexter Tab. 4. Salix arenaria. Reitter og Abel Tab. 70

Benævnelse. Dansk: Hvideriis, Klitriis, Graariis, Marvidie, Sandvidie, Graavidie, Palmvidie, Sandpiil, hos Schmidt Bosbom eller Silkepiil. Norsk: Krypselje. Svensk: Marvide. Tydsk: Sandweide, Kleiner rauher Bruchwerft, Sumpfwerft, Kriechende Werftweide, Steinackerweide. Engelsk: Sand Willow. Hollandsk: Sand Wilgen, Duin Wilg. Kleen Wilg.

Blomstertid. I Begyndelsen af Maj.

Voxested. I Flyvesanden. Man finder den ogsaa paa fugtige Steder tilligemed de tvende foregaaende Arter.

Udførligere Beskrivelse. Den slaaer dybe og sig vidt udbredende Rødder, som i Flyvesanden blive flere Alen lange. Stammen paa fugtige Steder holder sig buskartet, omtrent af en Fods Højde, med Grene, der forneden ere rødagtige, oventil guulgrønne og mod Spidsen haarede. I Flyvesanden giør den store Buske med een til to Føders lange Grene, som ere mørkbrune forneden og oventil graaagtige og stærk laadne. I Haverne bliver den træartet,

tet, og opnaaer Mands Højde. Blad- og Blomster-
fjnene ere som paa de tvende forrige Arter, men større
og sædvanligen laadne. Bladene paa de aarige Skud
have over en Tommes Længde, og en halv Tommes Brede;
de ere endnu større paa dyrkede Steder, have en tilbage-
bøjet Spidse, og en svagt tilbagerullet og undertiden saug-
takket Rand. Deres Overflade laaden, mørkgrøn, og deres
Underflade filtet, silkeglindsende, med stærke fremstaaende
Nerver og Aarer. Paa de ældre og forknyttede Grene
ere Bladene mindre, mere lancetdannede, tilspidsede, næsten
glatte ovenpaa, og glindsende laadne neden under. Han-
og Hunraklerne ere lige dem af de tvende foregaaende,
undtagen at de ere større, laadnere, og have nedentil 3
til 4 oval- tilspidsede Smaablade, som ere haarede ovenpaa,
stærk laadne neden under, og med fremstaaende Haar over
Randen. Frugtbøren er silkelaadden.

Formerelse. Som den liggende Piil.

Oekonomisk Anvendelse. Graarils Pilen kan tælles mellem en af de ypperligste Sandvexter til at dæmpe Flyvesandet med. Den har den selvsamme Egenskab, som Hjelme Røret. Den samler Sandet i store Bunker og qvæles ikke deraf, da den som hiint skyder sig bestandig op over det tilblæste Sand. Imidlertid lader den sig ej vel forplante paa Flyvesandet selv, da den her sat, saavel med Rod som med Stiklinger gaaer ud, om der indfalder Tørke, og den ej er plantet saa dybt, at den naaer det fugtige Sand. Sædvanligst hvor den findes i Flyvesandet, har der tilforn været lavt, og ved det tilførte Sand er den kommet til at staae i Flyvesandet. Man seer dette tydelig i de udhulede Sandbjerge, paa hvis Spidse Graarils Pilen staaer, da dens Rødder gaae igjennem den hele Klit ned til dens Bund hvor Rodens Tykhed viser, at den tilforn har staaet.

Man har anvendt den paa nogle Steder i Jylland med god Fremgang til at fæste sandige Diger, og at giøre dermed levende Gjerder paa dem. Den kunde derfor plantes med Nytte paa Digerne i de tørre sandige og magre udskiftede Egne i Nørre- og Sønder-Jylland, hvor Digerne have saa liden Bestandighed. Den trodser Vinden, og giver temmelig lange, seje, Vidier eller Vaand, som kunne bruges til Kurvefletning. Alle vore Huusdyr og mellem disse fornemmelig Faaret æde dens Blade med megen Begjerlighed.

14de Art. Selje Piil (S. capræa) har ægdannede, bølgede, og paa den underste Flade filtede Blade med halvhjertedannede Biblade.

Fl. D. 245. Cramer. 14. Hofm. Sal. 1. p. 25. Tab. 3. 5. Fig. 4. Tab. 21. Fig. 1. a-d. Reitter og Abel Tab. 33.

Benævnelse. Dansk: Vidie, Vietræ, Selje, Palmvie, Skovpiil, Silie. Norsk: Selje, Borkevie. Tydsk: Sahl oder Söhl oder Seilweide, Sohle, Sale, Söle, Streichpalme, Säle, Solle, Hohlweide, Pfeifenholz, Wildkatzenstaude, Sällen, Sälen, Werftweide, Hohlsahl, Geißweide, Rauher Werft, Palmweide, Streichweide, Großer Werft. Engelsk: The broad round-leav'd eller Great round leav'd Sallow. Fransk: Marceau Saule à feuilles rondes et larges.

Blomstertid. En af de første Pilearter, som blomstrer. Sædvanlig mod Midten af April.

Voxe-

Voressted. Allevegne i vore Skove og levende Gjerder i Dannemark, og trives i alt Slags Jordmon, men opnaaer dog den største Høide i en feed, leeret og fugtig Jord. I Gyldenlund ved Kjøbenhavn findes heraf Træer, saa høie som Bøgen.

Udførligere Beskrivelse. Stammen paa de unge Træer er graaladen, glat, paa de gamle har den dybe Risser, og danner Træer af 10 til 60 Fods Høide, og fra Tykkelsen af gode Gjerdestavre indtil $1\frac{1}{2}$ Fod i Gjennemsnit. Vedet er hvidt, blødt og seit. Grenene graae, men paa Huntræet brune, besatte med Ringe og Ar. De aarige Skud ere feie, bruunagtige, sædvanligen laadne mod Spidsen. Blad- og Blomsterøinene ægdannede, undertiden de første afvexlende med de sidste, men sædvanlig findes disse midt paa de aarige Skud og de første oven og under dem. De bestaae af et rundagtigt, snart glat, snart laadent, i Efteraaret guult, men mod Vaaren bruunagtigt Skæl, med tvende ophøjede Nerver paa Siden, som forene sig under Skællets Spidse, hvor det sædvanlig er kløftet. Bladene i deres Størrelse, Figur, Randenes, og Fladernes Beskaffenheder meget foranderlige. Paa de aarige Skud af kappede Topstammer hjerte-ægdannede, undertiden ogsaa rundagtige, overmaade store, $3\frac{1}{2}$ Tommer lange og 3 Tommer brede, stærk bølgede og mod Spidsen udmærket tandede. Paa Skudene derimod af gamle Grene mindre, snart ægdannede, snart lance-dannede eller og omvendt-ægdannede, undertiden næsten jevne, undertiden rynkede, paa deres Overflade mørkgrønne, glatte eller og besatte med tynde Haar, paa deres Underflade derimod med fremstaaende Aarer, stærkt filtede og blaagraae. Bibladene halvhjertedannede, tilrundede, men af samme Bvaning som Bladene, falde af, førend disse, saa at man finder dem kun ved de yngste Blade. Hanraklerne eenlige, undertiden tvende tilsammen i et Oie, under Udviklingen kegledannede, oprette, tykke, med aflange laadne, og paa den øverste halve Deel mørkbrune Skæl. Støvdragerne tvende under hvert Skæl, og 4 til 5 gange saa langt som dette. Stifterne hvidgule. Støvknoppene gule. Honninggjemmet cylindrisk, afstumpet, glat, guulagtigt, og

halvt saa langt som Skællene. Hunraklerne have samme Bygning og ægdannede, silkelaadne, Frugtknuder, der eje tvende korte gule Grifler med kløftede tykke Ar og sidde paa Stilke af Skællenes halve Længde. Begge Slags Rakler ere forneden omgivne med 4 til 8 tilspidsede, ægdannede, ovenpaa haarede og for neden silkelaadne Smaablade.

Formerelsen skeer lettest og bedst ved Stiklinger, dog lader den sig og forplante ved Stavre.

Oekonomisk Anvendelse. Vedet af Selje-Pilen er let, sejt, vellugtende, tager mod Politur, modstaaer Ormstik og spiller med Farver som Mahagoni, hvorved det bliver fortrinligt til Meubler, allerhelst, da Træet giver saa tykke og store Stammer, at deraf kan saves betydelige Bretter. Man bruger det og til adskillige Huusredskaber, til Skafter paa Knive, Spader, og River. Skomagerne have deraf Bretter, hvorpaa de skjære Læder, da deres Knive blive ej stumpe af at løbe i dette Træ. Man anvender det ligeledes til Knivebretter i Engelland for derpaa at pelere Bordknive og tillige at gjøre dem hvasse. Vedet giver lette og gode Kul til Krudets Tilberedelse, og disse foretrækkes og alle andre Pilekul af Malerne til at tegne med. Barken bruges i Handskemagerierne i Nørre- og Sønder-Jylland og fornemmelig i Hadersleb, hvor den er bekjendt under Navn af Selje-Barken. I Lapland, og i Sverrig garves og Læder dermed. Günz anpriser Barken, men fornemmelig af de unge Grene, mod Koldfeber, dog skal den ej være saa aromatisk, som Barken den af laurbærbladede Piil. Hiin farver

og

og Linnedgarn sort ved Tilsætning af Ellebark. Selje-Pilens aarige Skud paa afhugne Stammer give gode Vidier eller Baand til Kurvefletning og til Spidsrod. Kappes Stammen derimod hvert tredie eller fierde Aar, faaer man gode Baand- Humle- og Gierde-Stager. Burgsdorf beretter, at de afstævnede Grene af 1 til 1½ Tommes Tykkelse bruges af Soldmagerne. De flekke dem i tynde Remme, og gjøre deraf Soldbunde. I det Slesvigske og Koldinghuus Amt bruges denne Piil til levende Gierder. Man kapper den, det første Aar det indhegnede Kobbel dyrkes. Gjerdet kan da faae sin behørige Vext, indtil det igjen udlægges. Findes der Huller i saadant Gjerde, flettes nogle af Grenene ned mellem Stammerne. Hanraklerne søges meget af Bierne, og da den blomstrer tidlig, saa er den et ypperligt Træe til at plante om Biehaver. Drengene i Sønder- og Nørre-Jylland kalde Grenene, forsynede med disse Rakler, Palmer, hvoraf Træet har faaet Navn af Palmvidie. Bladene ædes med Begjerlighed af Huusdyrene og ere fornemmelig en sund Føde for Faarene. For Rensdyret kan de tælles mellem Lekkerhederne. Svampen, den vellugtende Rørhat, har fornemmelig sit Sæde paa denne Pileart.

Anmærkning. Afgangne Prof. Gleditsch i Berlin har fundet i Dyrehaven ved Berlin en Selje Piil, hvis Hanrakler indeholdte ogsaa Frugtbøre; men Hr. Prof. Wildenow bemerker, at han flere Gange har undersøgt dette Træ, og fundet, at det

nu

nu bærer bestandig Hanrakler, uden mindste Spor til Frugtbær.

15de Art. Graa Piil (S. cinerea) Bladene omvendt ægdannede, rynkede, neden under laadne, saug- eller rundtakkede med en tilbagerullet Rand. Bibladene halvhjertedannede.

Salix aurita Hof. Sal. 1. p. 30. Tab. 4. 5. Fig. 3. Tab. 22. Fig. 1. a-d. Reitter og Abel Tab. 69.

Benævnelse. Dansk: Graa Vidie, Vie, Busk Vie, Buskpiil. Norsk: Selje, Vie. Svensk: Gråvide. Tydsk: Graue Weide, Salbey Weide, Kleine rundblättrichte Werftweide. Engelsk: Common Willow, Dwarf round leav'd Sallow. Fransk: Petit Saule, Marceau à feuilles rondes.

Blomstertid. I Begyndelsen af Maj, naar Selje Pilen er i aftagende Blomstring.

Voxested. Voxer hyppigen i vore Moser, Kære, og sumpige Skove. Ofte antræffes den i levende Gjerder og er almindelig paa sandige Diger i de skarpe og høje Egne midt igjennem Sønder- og Nørre Jylland. Den findes selv i Flyvesandet ved Bording Mølle i Ginding Herred Bøvling Amt, ej at tale om de Hollandske Klitter, hvor den er i Mængde.

Udførligere Beskrivelse. Stammen sædvanlig buskartet, sjelden bliver den til et Træ af 12 til 14 Fods Højde med en grøn og urisset Bark. Grenene af samme

samme Farve med deels rødbrune, deels graabrune, mod Spidsen laadne, og meget seje aarige Skud, som paa afhuggede Stammer i Gjerder, hvor de have Læ, opstaae over 1 til $1\frac{1}{2}$ Alens Længde. Blad- og Blomsterøjnene ligesom paa Selje Pilen, undtagen mindre, sædvanligen mere rødbrune, med tvende smaa Knuder ved deres Grund, og undertiden øventil trekløftede. Bladene meget foranderlige i Henseende til deres Figur. Sjelden efter Linnées Angivelse ægdannede, undertiden aflange, eller ovale, ofte lancetdannede; men sædvanligen smalt tilløbende forneden, oventil bredere, og som oftest med en liden Spidse, hvorved den omvendte ægdannede Figur fremkommer. De ere paa deres Overflade mørkere, stærkere rynkede og tykkere end de af Selje Pilen, paa Undersiden med meget fremstaaende Nerver og Aarer og besatte med korte stive Haar, hvorved de ej blive saa filtede som paa hiin. Randen lidet tilbagerullet og meest takket, hvor Bladet er bredest. Deres Længde sædvanlig een Tomme, hvoraf Halvparten udgjør deres Brede. Bibladene paa deres Over- og Underflade Bladene lige, tandede, større, og blive længere siddende end paa den foromtalte Art. Han- og Hunraklerne ere Selje Pilens, men i alle Dele mindre, med kortere Støvnaale og lancetdannede, samt paa Spidsen allene mørkbrune Skæl. Smaabladene, som sidde under dem, ere aflange, for Resten ligesom de af Selje Pilen. Honninggjemmet cylindrisk, afstumpet, grønagtigt, med en guul Spidse, og har kun en tredie Deel af Skællenes Længde.

Forplantning. Den opelskes lettest ved Rodskud, dog kan den og formeres ved Stikker.

Oekonomisk Anvendelse. Graa Pilen kan anvendes med Nytte til levende Gjerder paa Diger, saavel paa tørre som fugtige Steder i vindaabne Egne, da den godt modstaaer Vinden, og giver tillige tættere Busk end andre Pilearter, hvilket Erfaringen har beviist i det Slesvigske og paa flere Steder, hvor man i denne Henseende har brugt den.

De

De unge Skud af stærk Vext give seje Baand, som kunne bruges til Kurv-fletning. Sjelden finder man Graa Pilen, som et højt Træ. I Bøvling Amt, Aulom Sogn, ved Lundegaard, har man dog et Exempel, at denne Pil gjør et 14 Alen højt Træ, som er over 1 Alen i Omkreds, og henimod 50 Aar gammel. Paa samme Sted findes flere unge Træer med lige og ranke Stammer, uagtet de ere udsatte for Vinden; men de findes tynde i Forhold til deres Alder, saa at Graa Pilen i Sammenligning med andre Arter af denne Slægt ikke kan anpriises til Opelskning for deraf at faae Gjerdestavre eller giøre Tøndebaand og andre Huusredskaber. Paa Flyvesands Strækninger kunde den plantes med god Virkning til at standse Sandflugten med, da den ligesom Graariis Pilen samler Sandet i store Bunker; men dog er der at merke ved dens Plantning, at man dertil vælger saa fugtige Steder som mueligt, for at faae den til at slaae an. Dens Bark bruges i Handske-Garverierne, og foretrækkes den af Selje Pilen.

At Hofmanns Salix aurita er Sal. cinerea Linnéi kan Forfatteren med saamegen større Vished sige, da han har sammenlignet den Hoffmanniske Piil med Sal. cinerea i Linnéi Herbarium og fandt dem gandske overeensstemmende.

16de Art. Spidsbladet Piil (S. acuminata) med aflange lancetdannede og neden under filtede Blade, hvoraf de nederste rund- eller saugtakkede.

Mill. Dict. 14.

Hoff-

Hoff. Sal. 1. p. 39. Tab. 6. og 22. f. 2 med det omvendte Blad c. og det store Blad b. Reiter og Abel Abb. Tab. 56.

Benævnelse. Vie, Storvie for at adskille dem fra Graa Pilen, som er mindre og kaldes ogsaa Vie. I Almindelighed forvexles den med Selje- og Graa Pilen og tillægges derfor paa flere Steder samme Navne, som disse tvende Arter.

Voxested. Almindelig i Hertugdømmet Slesvig og i Jylland mellem Selje og Graa Pilen.

Blomstertid. I April.

Udførligere Beskrivelse. Den spidsbladede Piil er meget nær beslægtet med Selje- og Graa Pilen. Dens Stamme bliver ikke saa stor som hiin, men større end paa denne. Det selv samme gjelder og om dens Blade og Blomsterøjne, dog mangle disse de tvende smaa Knuder ved Grunden, som Graa Pilen haver. Bladene af den spidsbladede Piil eje ikke det ægdannede og den Brede, som de af Selje Pilen; de ere længere, og mere tilspidsede foroven end Graa Pilens. Han- og Hunraklerne mindre end Selje Pilens, men større end de af Graa Pilen. Deres Skæl ej saa haarige og ej saa ægdannede som den førstes, men mere haarige, og ej saa lancetdannede, som den sidstes. Støvnaalene tvende, som hos Selje og Graa Pilen, men kortere end hos hiin, og længere end hos denne. Honninggjemmet af Dannelse og Størrelse, som hos den første, men grønt, som hos den sidste.

Formerelsen er som Seljen- og Graa Pilens.

Oekonomisk Anvendelse. Barken af denne Pileart søges meget af Handskemagerne til deres Garverier, og holdes ligesaa god, som af de tvende omtalte

talte Pilearter. Man kan og af den spidsbladede Piil trække gode Baandstager, og dens aarige Skud ere ligesaa seje til Kurvearbejde, som de af Selje og Graa Pilen.

17de Art. Baand Piil (S. viminalis). Bladene ere smalt lancetdannede, meget lange, næsten uden Takker, og paa Underfladen glindsende laadne.

Smalbladet=Baandpiil (S. viminalis angustifolia). Rafns Danmarks og Holsteens Flora. 1 Deel. Sid. 42.

Hof. Sal. p. 22. Tab. 2. og 5. Fig. 2. Tab. 21. Fig. 2. e-g.

Munting Tab. 12. Reitter og Abel Tab. 59.

Benævnelse. Dansk: Guul Piil, Tydsk Piil, Baandpiil, Lavendelpiil, Hampepiil, Guul Baandpiil, hos Lüders Fransk guul Baandpiil. Svensk: Korgpihl, Tydsk Pihl. Tydsk: Korbweide, Seilweide, Fischerweide, Haarweide, Krebsweide, Uferweide, Kneyen, Kneyenbuch oder Elbweide, Grundwelde, Spitzweide, Flachsweide, Hanfweide, Armetsweide, Arintsweide, Armtsbusch, Rothe Bandweide, Waßerweide, Saalweide, Schußweide. Engelsk: Osier Willow, Long leav'd Willow. Fransk: Saule á feuilles très longues.

Blomstertid. Først i Maj Maaned.

Voxested. Findes hos os opelsket i levende Gjerder saasom paa det sandige Dige ved Vejen til

Gylden=

Gyldenlund, ved Siderne af Kongevejen mellem Lyngbye og Geelshuus, paa Steendiget mellem Bagsværd og Kollekolle, i de levende Gjerder mellem Fridericie og Veile, nu og da paa Digerne i de Jydske Haver, saasom ved Skræ, i Torning Sogn, Silkeborg Amt og paa flere Steder. Etatsraad Lassen paa Astrup i Salling anlægger dermed levende Gjerder mellem sine Bønders udskiftede Marker. En Baandskole heraf er anlagt af Kurvemager Grundt ved Lethraborg.

Udførligere Beskrivelse. Stammen graaagtig, faaer Ridser, naar den bliver gammel, og kan voxe til et stort Træ af 26 Fods Højde og derover, naar den ej behandles som Top- eller Baandpiil. Grenene fra forrige Aar guule, glatte, paa Hunnen bruunloadne, de aarige graaagtige, og laadne mod Spidsen. Bladøjnene ægdannede, tilspidsede, guule, snart lidet laadne, snart glatte, bestaae af et udskaaret, tonervet og paa Randene som oftest bruunhindigt Skæl. Han- og Hunøjnene sidde mod de yderste Ender af Grenene, blandede med de forrige, og af lige Bygning, som disse; men have ved Grunden 2 til 4 bruunagtige Smaaknuder. Bladene ere de længste, og i Forhold hertil de smalleste af alle hos os bekjendte Pilearter, ovenpaa mørkgrønne, glatte, eller og dunede, og have tvende lange lancetformige, lige brede Biblade, som ere glindsende laadne, paa deres Underflade, og sædvanlig affaldne ved de underste Blade. Han- og Hunraklerne noget udstaaende fra Grenene, cylindriske, over en Tomme lange, med ægdannede, haarede, og paa Spidsen bruunagtige Skæl, samt omgivne forneden af 2 til 4 lancetdannede, heelrandede og paa den underste Flade haarede Blade. Støvnaalene to, glatte, trende Gange saa lange som Skællene selv, og guulagtige. Frugtknuderne glindsende, laadne. Honninggjemmet i Hanraklerne cylindrisk, tyndt, afstumpet, grønladent, og længere end det i Hunraklerne, som er fladtrykt, og af Skællenes halve Længde.

Afart.

Afart. Bredbladet Baandpiil (S. viminalis latifolia) har brede lancetdannede Blade med halvhjertedannede Biblade.

Benævnelse. Dansk: Piil, Baandstage Piil, Erritsøe Piil, Graa Baandpiil, hos Lüders Ostfrisisk Baandpiil. Tydsk: Westphälische Bandweide, Dattelweide. I Thye, Vendsyssel og flere Steder i Jylland kaldes denne Art Dansk Piil for at adskille den fra den forrige, som hedder Tydsk Piil. Undertiden kaldes de begge to Tydsk Piil, men det er en Feiltagelse om den første.

Blomstertid. Med den forrige.

Voxested. Er meget almindelig i Coldinghuus Amt, findes hele Jylland igiennem og anvendes til levende Gjerder, hvoraf sees ypperlige i Erritsøe Bye ved Fridericia, ved Lemvig, i Thye og Vendsyssel, ved Søegaard paa Holms Land og flere Steder.

Udførligere Beskrivelse. Stammen, som paa den foregaaende. Grenene grønne, tykkere, skjørere og længere. Bladene bredere ovenpaa, mere mørkgrønne og neden under med stærkere fremstaaende Nerver og Aarer end paa hiin. Bibladene have smaae Tænder paa Randen, ere tilspidsede, paa begge Flader som de store Blade. Han- og Hunraklerne tykkere end paa de forrige og for neden med 3 til 4 ægdannede, haarede, smaa Blade.

Oekonomisk Anvendelse. Saavel den smalbladede som bredbladede Baandpiil kan ej noksom anprises til levende Gjerder, da den voxer saa hastig,

mod-

modstaaer herlig Vinden, giver Gjerdet Tæthed og desuden de ypperligste Vaand til Kurvearbejde og de bedste Tøndebaand. Vælger man til disse tvende Afarter nogen feed eller leret Jord, som tillige er fugtig, kan man have aarige Skud fra 3 til 4 Alens Længde, som i to a tre Aar give allerede Baandstager. Den sidste Afart voxer nok saa stærk som den første, men denne derimod giver nok saa seje Vaand. Kurvemagerne i Kjøbenhavn forskrive endnu Vaand af denne Pileart i Mængde fra Lybek; dog har den foromtalte Kurvemager anlagt en Planteskole af den smalbladede Baand Piil med flere Pilearter, hvoraf han trækker en stor Deel Vaand eller Vidier til sit Arbejde. Elven og flere Tydske Strømme vidne om, hvor fortrinlig denne Pileart er til at fæste Aaebredder, og hvilke betydelige Indtægter den paa saadanne Steder kan give sine Ejere. Bladene tjener Huusdyrene til Føde, og Geden samt Faaret æde dem med udmærket Lyst.

18de Art. Hviid Piil (S. alba). Bladene lancetdannede, mod begge Ender tilspidsede, paa Over- og Underfladen dunede, med smaa fine Saugtakker, hvoraf de nederste fornemmelig ende sig med en Kjertel.

Hoffm. Sal. p. 41. Tab. 7. 8, og 24. Fig. 3. Reitter og Abel. Tab. 11. Cram. Tab. 15.

Benævnelse. Piil, Sejpiil, Hvidpiil, i Thyland, Tydsk Piil, i Vendsyssel Skovpiil. Svensk. Hvit Pihl. Tydsk: Weide, Kolbweide, Kopfweide, Baumweide, große Weide, Weiße

Weiße Weide, Gemeine Weide, Felber, Fälbinger, Felbe, Wichel, Wiichel, Weichel, Welge- oder Welgenbaum, Silberweide, Wechele, Pappelweide, Bitter Weide, Rotweide, Kampweide, Weiße Bruchweide. Engelsk: Sallow eller Willowtree. Hollandsk: Wilg eller Wilgenboom. Fransk: Saule vulgaire blanc.

Voxested. Er meget almindelig i Fyen og paa Møen, i Pilehaugerne og Gjerderne, som Toppiil, mindre almindelig i Sønder- og Nørre-Jylland til dette Brug, men findes dog allevegne i Dannemark og trives saavel paa fugtige som tørre Steder; dog skal de sidste give denne Art den varigste og bedste Vext.

Blomstertid. I Maj, silldigere end Skjør- og Baandpilen.

Udførligere Beskrivelse. Stammen, naar den et kappes, kan give Træer saa store som Egen, men i modsat Fald bliver den sjelden 1 Fod i Gjennemsnittet, førend den raadner. Barken derpaa meget dybt risset, og sædvanlig beklædt med Væg Lav. Grenene forneden grønagtige, oventil mørkbrune, og de aarige Skud laadne. Blad- og Blomsterøjnene tilspidsede og ægdannede, deels glatte, brunnagtige og eenskallede. Skællene have tvende ophøjede Linier ved Randen, som forene sig under Spidsen, der paa Bladøjet er kløftet. De unge Blade grønne, og laadne paa deres Overflade, hvide og silkelaadne paa deres Underflade, hvorved de give et sølvglindsende Skjær fra sig, naar de bevæges af Vinden. De ældre Blade derimod glatte, grønne ovenpaa, og hvidgrønne neden under, uden kjendelige Haar. Bladene paa Hantræet smalere og mere silkelaadne end paa Huntræet. De kjertelartede Saugtakker ere røde og findes sædvanligen paa den hele Rand af de unge Blade. Han- og Huntaklerne

lerne afvexlende med Bladøjnene, cylindriske, haarede, oprette, dernæst vandrette, og tilsidst flatten nedhængende. De sidre paa korte filtede Stilke med 3 til 4 ægdannet, lancetdannede, ovenpaa lysgrønne, neden under laadne, svagt faugtakkede, og affældige Blade. Raklernes Skæl aflange, haarede og grøngule. Støvnaalene tvende, nedentil sammenvoxne og omtrent af Skællenes halve Længde. Frugtbøren har en ægdannet, tilspidset, glat Frugtknude og en kløftet Griffel med fire stumpe bleggulgrønne Ar. Honninggjemmet dobbelt i Hanraklerne og ægdannet som hos Guul Pilen. I Hunraklerne er det derimod enkelt, cylindrisk, afstumpet, forneden grønt og oventil guulagtigt. Kapslen kortstilket og i moden Tilstand guul.

Formerelse. Ved Stavre og Stikker.

Oekonomisk Anvendelse. Hvid Pilen er een af de fortrinligste Arter i denne Slægt. Den kommer fort i ethvert Slags Jordmon, modstaaer bedre Vinden end Skjør Pilen og giver gode Kurvevidier, Karbaand, Gjerde- og Humlestager, naar de behandles som Toppiil. Den skikker sig og meget godt til at anlægge Alleer med, da den opnaaer betydelig Højde, og taber ej saa let sine Blade ved Insekters Bid som Selje Pilen. Vedet af Hvid Pilen er let, blødt og trævlagtigt, hvorfor det ej lader sig vel save eller høvle. Imidlertid betjener man sig dog paa adskillige Steder af dets Bretter til adskillige Huusredskaber, hvilke have den ypperlige Egenskab, at de ej sprække i Solen eller anden Varme. Denne Piil voxer efter Thunbergs Beretning i Japan, hvor man samler Frøets Fnok til Udstopninger. Fnokket lader sig ogsaa spinde, og man kan deraf gjøre Tøj ligesom af Bomuld. Barken er sammensnærpende, bitter,

bitter, og er bleven anpriist i Stedet for Chinabarken. Med Nytte kunde denne Bark bruges i Garverierne. Man kan og dermed farve kanneelbruun, naar Tøjet beitses i lidet Alunsuppe, og dernæst koges med Barken i Kobberkar. Koges Barken i Alunvand, saa kan man deraf faae en kanneelbruun Lak. Træet af Hvid Pilen søges meget til Kaminild, da det brænder let, og giver ej megen Røg. Naar den kappes, giver Saaret en sød Vædske, og i de varme Lande skal det udsvede Manna. Det hvide Skum, som findes undertiden paa deres Blade, sættes af Cicada spumaria, hvilket nogle ansee for en Sygdom.

19de Art. Blød Piil (S. mollissima) Bladene lige brede, lancetdannede, svagt rynkede, med en kjertlet Rand, neden under matgrønne og meget fiint haarede. Haarene paa Hunraklernes Skæl af lige Længde med Frugtknuden. Burgsdorf. No. 555 b. Ehrhart. Beitr. Pag. 101.

Benævnelse. Tydsk: Weichblättrige Weide, grüne Fischerweide.

Voxested. Ved Bredderne af Floderne i Tydskland.

Blomstertid. I Maj Maaned.

Anmærkning. I tvende Aar har man dyrket denne Art i den botaniske Have ved Charlottenborg, og saavidt man kan slutte heraf, saa kommer den i Vextens Hastighed nær til den smalbladede Baand-

Piil

piil, hvormed den har megen Lighed. Blød Pilen udmerker sig imidlertid meget let ved sine brune Greene, og ved Bladene, som ere ovenpaa grønne og noget glindsende, neden under af mattere Farve, og paa Randen enten hele, eller med umærkelige Saugtakker. Disse ende sig da med smaa brune tilspidsede Kjertler, som ved de indtrykte Tænder synes at sidde i Bladets Substants og svarer til et udhulet Punkt paa dets Underflade. Bibladene smaae, lancetdannede og falde strax af, naar Bladene have udviklet sig. Levende Blomster af dette Træ har Forfatteren ej seet, men efter Wildenow skulde Hunraklerne være tromledannede, dog noget tilspidsede, een Tomme lange, og sammensatte af aflange Skæl, der skjule aldeles Frugtknuden med deres lange Haar. Baandene af den bløde Piil ere ligesaa seje og smidige, som de af den smalbladede Baand Piil. Da den voxer omtrent ligesaa hastig, som denne, saa kan Blød Pilen ej være den danske Landmand ukjerkommen. Mueligt er det, at den endnu kan have Fortrinligheder, som vi først ville lære at kjende ved dens mere udbredte Dyrkning hos os.

20de Art. Kløftnaalet Piil (Salix fissa). Bladene ere lige breed lancetdannede, ovenpaa glatte, neden under meget fiint haarede, med en umærkelig saugtakket Rand. Hunraklerne svagt haarede.

Hofm. Salic. 1. p. 61. Tab. 13. 14.

Benævnelse. Tydsk: Gespaltene Weide.

Voxested. Ved sandige Bredder af Floderne i Tydskland.

Blomstertid. Blomstrer i Maj, efterat Bladene tildeels have udviklit sig.

Udførligere Beskrivelse. Stammen træartet og har en glat graaladen Bark. Grenene graagrønne eller guulgrønne, eller ogsaa mørk brunladne og glindsende. Bladøjnene enskællede, lysbrune, glatte. Bladene paa de gamle Træer lancetdannede, mod begge Ender tilspidsede, fra 1 til 2 Tommer lange og $\frac{1}{3}$ Tomme brede. Paa frodige Skud af unge Træer ere de derimod lige bred lancetdannede, mod Enderne meer tilrundede, og svagt sauutakkede, 4 til 5 Tommer lange og $\frac{1}{2}$ Tomme brede. Deres underste Flade er besat med Haar, som allene kunne bemerkes under Forstørrelses Glasset. Bladstilken af $\frac{1}{4}$ Tommes Længde. Raklerne ere tromledannede. Skællene ere aflange og haarede. Hanraklerne ere $1\frac{1}{4}$ Tomme lange. Hunraklerne kortere. Støvnaalene tvende, hvis Stifter hænge tilsammen indtil Midten. Frugtknuden hvidhaared, men skiules ikke af Skællene, som paa den forrige.

Oekonomisk Anvendelse. Den kløftnaalede Piil voxer stærkere end Rød Pilen, og har ligesaa seje Vaand som denne. Dette og at den tillige kan voxe paa sandige Aabredder anbefaler noksom Dyrkningen af denne nye Pileart. Den lader sig let formere, som enhver anden Pileart. Den dyrkes for nærværende Tid i den botaniske Hauge ved Charlottenborg.

21de Art. Kogle Piil (Salix conifera) har ægl ancetdannede Blade, som er vidt og skarpt saugtakkede, og filtede paa Underfladen.

Wan=

Wangenheim Beitr. Sid. 123. Tav. 31. Fig. 72. Wilden. Berl. Baumz. S. 347. Burgsd. No. 556. a.

Benævnelse. Tydsk: Die Nordamerikanische Zapfenweide. Engelsk: The american Cone bearing Willow.

Voxested. I Nordamerika under den 41de Grad nordlig Brede ved Floder og paa sumpige Steder.

Blomstertid. Er i April Maaned.

Udførligere Beskrivelse. Stammen er askegraa, glat, og opnaaer sædvanlig en Høide fra 12 til 15 Fod. Grenene mørkbrune, glatte, mod Spidsen laadne. Bladøjnene ægdannede, ved Grunden haarede, lysbrune. Bladene paa unge og frodige Træer ovale eller lancetdannede, paa Overfladen glatte, mørkgrønne, tykke i deres Substants, fire Tommer lange og en god Tomme brede. Bladstilkene ere en halv Tomme lange. Bibladene halvt saa lange, halvt hjertedannede, og spidst tandede. Raklerne kegledannede, tykke og over en Tomme lange. Skællene aflange. Hanraklernes Skæl langhaarede. De i Hunraklerne derimod kortere og ei saa stærkt haarede. Støvnaalene to, undertiden flere og længere end Skællene. Frugtknuden aflang og silkehaaret.

Oekonomisk Anvendelse. Kogle Pilen udholder meget vel vort Klima og giver tykke og meget seje Vaand. Den voxer ei saa hastig, som den smalbladede Vaand Piil; men ikke desto mindre burde dog dens Opelskning forsøges for at trække Vaandstager af den. Fra den botaniske Have vil den kunde meddeles, hvor den alt paa tredie Aar dyrkes.

Den

Den har faaet sit Navn af de kogledannede Roser, som Insekterne foraarsage paa den, og som jeg ogsaa har funden paa Graariis Pilen i Holland.

Anmærkning. Der gives endnu flere Arter, som kunde fortjene et Sted i denne Afhandling, men da jeg ikke har nogen Erfaring om dem i vort eget Fædreneland, forbigaaes de her med Taushed. Læserne vil finde dem i Burgsdorfs Anviisning, hvor jeg har søgt at samle dem.

